

Càritas
Diocesana de Barcelona
Observatori de la Realitat Social

**IMPACTE DE LA CRISI DE LA COVID-19 EN LES
LLARS ATESES PER CÀRITAS DIOCESANA DE
BARCELONA (SEGONA ONADA 2020)**

SEQÜELES PROFUNDES QUE AUGMENTEN LA FRAGILITAT I LA PRECARIETAT

Índex

Resum executiu	3
1. Introducció	4
2. Context. Crisi i recuperació parcial dins d'un entorn de màxima incertesa	5
3. Situació laboral i econòmica: augment de la fragilitat	7
3.1 Situacions laborals marcades per atur sense prestacions i ocupació informal	7
3.2 Precarietat laboral sensible a les onades de la crisi sanitària	8
3.3 Les llars sense ingressos	10
3.4 Llars en situació de pobresa	10
3.5 La garantia dels ingressos mínims	11
4. Impactes en altres dimensions de les condicions de vida	13
4.1 Impactes generalitzats	13
4.2 Habitatge	15
4.3 Bretxa digital: més barreres als drets i a les oportunitats	17
4.4 L'escola en desconfinament	19
4.5 Relacions socials i suports afeblits	22
4.6 Impactes en la salut	24
5. La mirada al futur	26
6. Propostes polítiques de Càritas Diocesana de Barcelona davant la COVID-19	28
7. Metodologia	33

Edita: Departament de Comunicació de Càritas Diocesana de Barcelona

Disseny Gràfic i maquetació: Gema Val

Correcció: Equip d'Anàlisi Social i Incidència de Càritas Diocesana de Barcelona i Mar Baró.

Fotografies: Pepe Navarro, Mingo Venero, Dani Codina, Jordi Julià

© Desembre de 2020. Càritas Diocesana de Barcelona, Barcelona.

Resum executiu

Un context de recuperació parcial dins d'un escenari molt incert deixa seqüeles en forma de major fragilitat de les llars acompanyades per Càritas Diocesana de Barcelona...

Després de l'aturada que van representar els mesos de confinament i el seu impacte en les vides de les llars acompanyades per Càritas Diocesana de Barcelona, els mesos posteriors de desconfinament i l'arribada de l'estiu han estat de cert alleujament, amb una reducció de les situacions de desocupació. Tanmateix, 7 de cada 10 persones es troben amb una situació molt fràgil davant el mercat laboral, bé perquè no tenen feina (el 53%), bé perquè la feina que tenen és dins l'economia informal (el 17%). A més a més, la crisi de la COVID-19 ha portat noves formes de precarietat laboral, amb un 64% de les llars que han d'assumir riscos a causa de la seva activitat laboral, i un 69% que tindria greus dificultats si hagués de fer la quarantena.

...amb 7.600 persones que viuen en llars sense ingressos...

La fragilitat en el mercat laboral i l'escassa protecció fa que el 19% de les llars ateses no tinguin ingressos, una proporció que més que duplica l'existent abans de l'inici de la crisi. Des d'una mirada més àmplia, el 63% de les llars ateses es troben en situació de pobresa severa, proporció que s'enfila fins al 74% en el cas de llars amb persones en situació administrativa irregular. Es tracta de llars en les quals hi ha uns ingressos per sota del llindar que al nivell de Catalunya es considera de pobresa severa. És a dir, persones soles que han de viure cada mes amb menys de 440€ o de parelles amb dos fills que viuen amb menys de 930€ el mes.

...i amb un sistema de protecció insuficient.

Dins d'un escenari de crisi sanitària, econòmica i social seria desitjable que el sistema de protecció arribés a les persones en situació de major vulnerabilitat. Tanmateix, des de Càritas constatem que les mesures de protecció en forma de prestacions econòmiques no són encara suficients. Així, només un 12% de les llars ateses cobra o ha sol·licitat la renda garantida de ciutadania (RGC), i una proporció similar, entorn del 14% es troba a l'espera de resposta per rebre l'Ingrés Mínim Vital (IMV).

El risc de desnonament continua elevat...

Pel que fa als impactes de la situació actual en l'àmbit de l'habitatge, el 45% de les llars ateses no poden fer front a les despeses (ni del lloguer, relloguer o hipoteca ni dels subministraments), i un 28% han hagut de cercar una llar més assequible però en pitjors condicions per disminuir les despeses.

...la bretxa digital esdevé un factor d'exclusió...

Una font de desigualtats que ha assolit una major rellevància des de la crisi de la COVID-19 ha estat la bretxa digital, esdevenint un factor d'exclusió social. Així, el 43% de les llars ateses es troba en situació d'"apagada tecnològica", és a dir, sense connexió, dispositiu o habilitats suficients per utilitzar internet.

...que impacta en les oportunitats de la infància i l'adolescència.

La bretxa digital impacta de manera directa en les llars amb menors, on 1 de cada 3 no disposa de les condicions d'accessibilitat adequades d'accés a internet per seguir l'escolarització online. Però, a més de la qüestió tecnològica, el propi context ha pogut influir de moltes i diverses maneres en el rendiment escolar. Així, el 13,1% de les llars amb menors viuen dificultats educatives que s'han traduït en repetir el curs o l'abandonament, amb prop de 2.000 infants vivint aquestes històries de risc de fracàs escolar, les quals poden influir en futures situacions de pobresa i d'exclusió.

El suport social de la xarxa propera pot ser emocional i de cures però cada cop pot ajudar menys en el pla material.

Dins d'aquest context, els suports socials i les xarxes relacionals són essencials. En aquest sentit, les llars ateses tenen més dificultats per comptar amb algú en el pla més material (només 1 de cada 4 pot comptar amb algú per trobar una feina, o prestar diners) que no pas en el pla emocional (2 de cada 3 poden trobar suport emocional quan el necessiten). Tanmateix, no s'han reprès del tot les relacions socials, amb el risc d'aïllament que pot comportar.

Els impactes en la salut persisteixen...

Després de superar els mesos de confinament, que van ser especialment durs des del punt de vista de la salut psicoemocional, la majoria de les llars ha notat un cert alleujament durant els mesos posteriors. Tanmateix, encara en un 43% de les llars la situació psicoemocional ha empitjorat aquests darrers mesos, cosa que mostra com les seqüeles de la crisi persisteixen en el mitjà i el llarg termini i fins i tot poden arribar a aguditzar-se.

...amb una mirada cap al futur esperançada però amb moltes incerteses...

La majoria de les persones acompanyades per Càritas troba molt difícil d'imaginar en quin moment acabarà aquesta crisi. Tanmateix, malgrat l'elevat grau d'incertesa i de preocupació, la majoria es mostren esperançades davant el futur.

...on cal seguir treballant per garantir els drets socials a totes les persones.

Dins d'aquest context, Càritas Diocesana de Barcelona considera que cal consolidar el pilar europeu dels drets socials i per això demana la implicació de tots els agents polítics per sumar esforços en aquesta direcció. Garantint d'aquesta manera el dret a una vida digna, al treball decent, a l'habitatge i a la vida en família, en unes condicions de salut òptimes i amb unes xarxes socials fortes, on la pertinença a la comunitat sigui un dels eixos vertebradors.

1. Introducció

Després d'uns mesos difícils de confinament, el període posterior que va de juny a setembre es va viure amb cert alleujament, com si hagués entrat aire fresc a les nostres vides. Amb el desconfinament es reactivava bona part de l'economia, formal i informal, així com la vida social i laboral de les persones. El bon temps, la reducció¹ de contagis i el període vacacional van pujar els ànims i l'ocupació estacional.

És dins d'aquest context que Càritas Diocesana de Barcelona² realitza una segona onada d'enquestes per mesurar l'impacte de la crisi de la COVID-19 sobre les llars que acompanya. Concretament, l'enquesta es dirigeix a les mateixes llars que van respondre durant la primera onada. D'aquesta manera s'obté una mirada del moment posterior al desconfinament i comprendre fins a quin ha existit alleujament a llars ateses³. Tanmateix, l'enquesta evidencia que cal tenir present que aquesta sensació d'alleujament s'emmarca dins d'un context d'elevada precarietat. Les llars que acompanya Càritas continuen immerses en situacions de gran vulnerabilitat i aquest alleujament no ha aconseguit que això reverteixi, sinó al contrari, la fragilitat ha augmentat. Que moltes famílies hagin hagut de recórrer a l'economia informal per obtenir ingressos mínims per sobreviure no mostra altra cosa que estratègies de supervivència dins d'un escenari de màxima desprotecció. No ha estat un alleujament garantit per un millor sistema de protecció, ni per una creació d'ocupació estable, sinó que es tracta d'una millora puntual i fràgil que desapareixerà de seguida que torni a empitjorar l'escenari de crisi sanitària i econòmica. I això ens preocupa, perquè la tardor ha portat noves mesures i més incertesa que impactaran novament sobre aquestes llars en situació de gran vulnerabilitat.

Aquest informe vol posar el focus en les seqüeles profundes que està deixant la crisi de la COVID-19 en les llars acompanyades per Càritas. En l'actualitat molts infants estan creixent en llars en situació de privacions materials severes, estan tenint dificultats per seguir els processos formatius de manera adequada i estan més exposats a dinàmiques vitals i familiars d'estrès (la incertesa sobre el futur, la pèrdua de l'ocupació dels pares, els conflictes familiars greus o la pèrdua de l'habitatge, etc.). Es tracta de factors que augmenten les probabilitats que menors i joves immersos en aquestes circumstàncies pateixin pobresa, vulnerabilitat o exclusió social en el futur. Les conseqüències socioeconòmiques de la pandèmia estan afectant precisament a aquestes variables de risc en famílies amb menors. Per tant, no només estem abordant la conjuntura actual d'aquestes famílies, sinó la generació futura de pobresa i exclusió social. Calen, doncs, apostes més decidides per part de les administracions públiques i de la resta de la societat per garantir que aquestes seqüeles no es converteixin en marques permanents. No podem caure en pensar que són conseqüències inevitables. Ens hi juguem molt com a societat, i sobretot, com a humanitat.

¹L'economia informal o economia irregular és l'activitat econòmica que és invisible a l'Estat per raons d'evasió fiscal o de controls administratius. En canvi, l'economia formal és la que està dins dels paràmetres reguladors de l'Estat, és a dir, compleix la normativa fiscal, laboral i mediambiental, paga impostos, ha obtingut adequadament les necessàries llicències d'activitat, s'ha inscrit en els registres corresponents i abona la seguretat social dels seus treballadors, als quals també ha inscrit.

²Aquest estudi s'emmarca dins la línia d'estudis engegada per Càritas Española per copsar l'impacte de la crisi de la COVID-19 en les llars acompanyades per Càritas. Podeu consultar l'estudi que recull l'impacte en el conjunt de les Càritas de l'estat espanyol a la web www.caritas.es, així com l'estudi que recull l'impacte per a les Càritas diocesanes amb seu a Catalunya a la web www.caritascatalunya.cat.

³La primera onada d'enquestes va realitzar-se durant el mes de maig del 2020 i recull la situació fins al mes d'abril, i la segona onada s'ha realitzat durant el mes d'octubre, recollint la situació fins al mes de setembre.

2. Context. Crisi i recuperació parcial dins d'un entorn de màxima incertesa

La crisi sanitària de la COVID-19 ha portat una frenada dràstica de l'economia catalana, que en variació interanual del PIB va mostrar una davallada del 21,2% el segon trimestre del 2020, i del 9,1% el tercer trimestre. Sembla que els mesos d'estiu han estat de certa recuperació, i de cert alleujament en alguns sectors econòmics, si bé a partir del mes d'octubre s'ha alentit i fins i tot estancat novament.

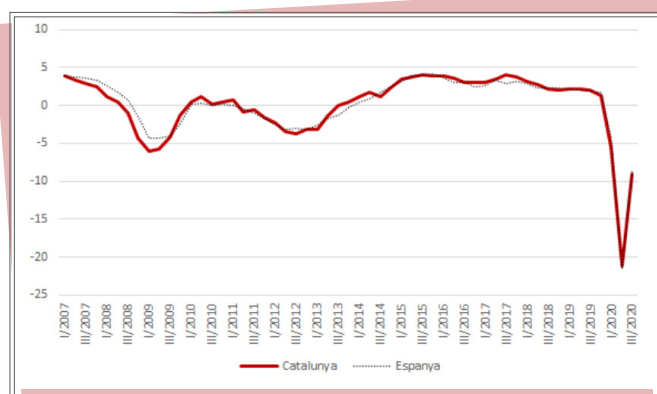
Aquesta paralització de molts sectors econòmics, sobretot durant els mesos de confinament va traslladar-se al mercat laboral, amb una caiguda de l'ocupació del 5,9% i del 4,0% interanual el segon i tercer trimestre de l'any, respectivament, segons l'Enquesta de Població Activa (EPA). Cal tenir en compte també que encara a dia d'avui hi ha més de 140 mil persones treballadores acollides a un EERTO a Catalunya (i més de 700 mil en el conjunt d'Espanya)⁴. L'evolució de l'activitat econòmica dels mesos vinents acabarà determinant una futura reincorporació al mercat laboral d'aquestes persones, o pel contrari una major destrucció d'ocupació si no s'allarguen les mesures de protecció. En aquest sentit, organismes com el Banc d'Espanya situen la davallada total del PIB d'Espanya per al conjunt del 2020 entre el 10,5 i el 12,6%, amb una taxa d'atur que pot repuntar fins al 22% el 2021⁵.

Un context econòmic de crisi i d'incertesa que té uns impactes desiguals en la població, i en el qual les persones en situació de més vulnerabilitat estan rebent les conseqüències de manera molt intensa

Figura 1. 2007-2020

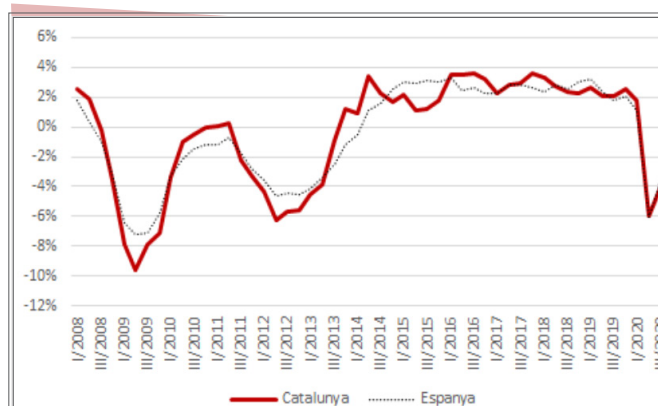
Evolució del PIB de Catalunya i d'Espanya (Variació interanual en %)

Font: INE (Comptabilitat trimestral d'Espanya) i Idescat.

Figura 2. 2007-2020

Evolució de l'ocupació a Catalunya i d'Espanya (Variació interanual en %)

Font: INE (Enquesta de Població Activa).

⁴Dades provinents del Portal de Dades Obertes de la Generalitat de Catalunya (http://governobert.gencat.cat/calidades_obertes/) i Ministerio de Inclusión, Seguridad Social y Migraciones.

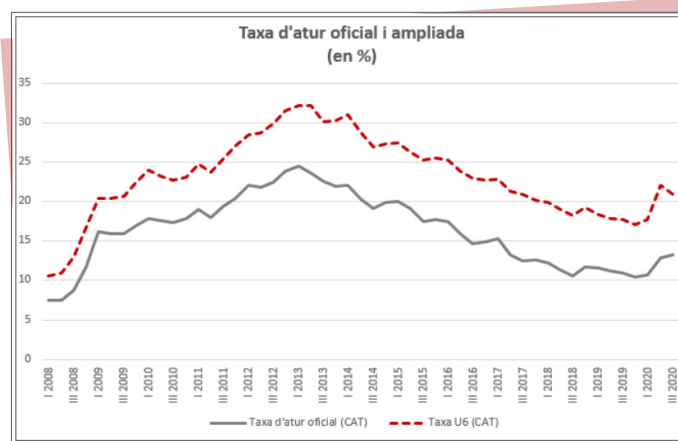
⁵Organismes internacionals com l'OCDE situen les previsions del PIB per al conjunt d'Espanya en una davallada de l'11,6% el 2020 i repunts del 5% i del 4% el 2021 i el 2022, sense recuperar els nivells previs a la crisi de la Covid-19 fins al 2023.

Les dades de la taxa d'atur catalana publicades per l'Idescat mostren que se situa en el 13,2% el tercer trimestre, la més elevada dels quatre darrers anys, cosa que trenca la tendència a la baixa observada des de la recuperació econòmica. Si es considera la taxa d'atur alternativa⁶, s'enfila fins al 20,9%, indicant una proporció elevada de persones que estan en disposició de treballar i no troben feina, o jornada parcial. És, per tant, un context poc favorable, amb una economia que encara pateix les conseqüències de les mesures sanitàries i que afecta sobretot, els sectors dels serveis, com els relacionats amb l'activitat turística, la restauració i hoteleria i el transport.

Com és conegut, la crisi sanitària ha tornat a repuntar amb una nova onada a partir del mes d'octubre, i s'espera que vagi tenint alts i baixos fins que no arribi una solució per a la contenció de la malaltia. I des d'un punt de vista de l'impacte de la crisi sanitària ja comencen a aparèixer estudis que mostren la desigualtat creixent per l'impacte de la malaltia, i com existeixen diferències significatives segons el nivell socioeconòmic de les persones i els territoris. Així, per exemple, segons l'Agència de Salut Pública de Barcelona, la incidència de la COVID-19 segons nivell socioeconòmic mostra com el quintil amb un nivell més baix és el que té la incidència més elevada.

En resum, un context econòmic de crisi i d'incertesa que té uns impactes desiguals en la població, i en el qual les persones en situació de més vulnerabilitat estan rebent les conseqüències de manera molt intensa, cosa que deixa seqüeles profundes que augmenten la fragilitat i la precarietat.

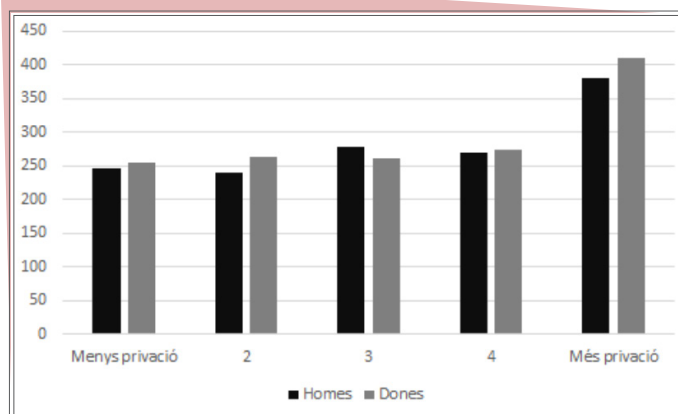
Figura 3. Evolució de la taxa d'atur a Catalunya.
Taxa d'atur oficial i taxa d'atur "alternativa" (en %)⁶

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (Enquesta de Població Activa).

Figura 4. Distribució de la incidència de la COVID-19 per nivell socioeconòmic i per sexe.

Incidència acumulada de persones confirmades cada 100.000 hab.

Font: Agència de Salut Pública de Barcelona.

⁶Es calcula la taxa d'atur "alternativa" seguint la proposta metodològica de Florentino Felgueroso a partir del Bureau of Labor Statistics dels EUA: consisteix a comptabilitzar l'atur a partir de la definició oficial i afegir-hi determinats col·lectius que no es troben inclosos en aquesta definició oficial, com ara les persones inactives que no cerquen feina perquè creuen que no la trobaran, les inactives disponibles que voldrien treballar i les persones ocupades amb jornada parcial involuntària, principalment.

3. Situació laboral i econòmica: augment de la fragilitat

3.1 Situacions laborals marcades per atur sense prestacions i ocupació informal

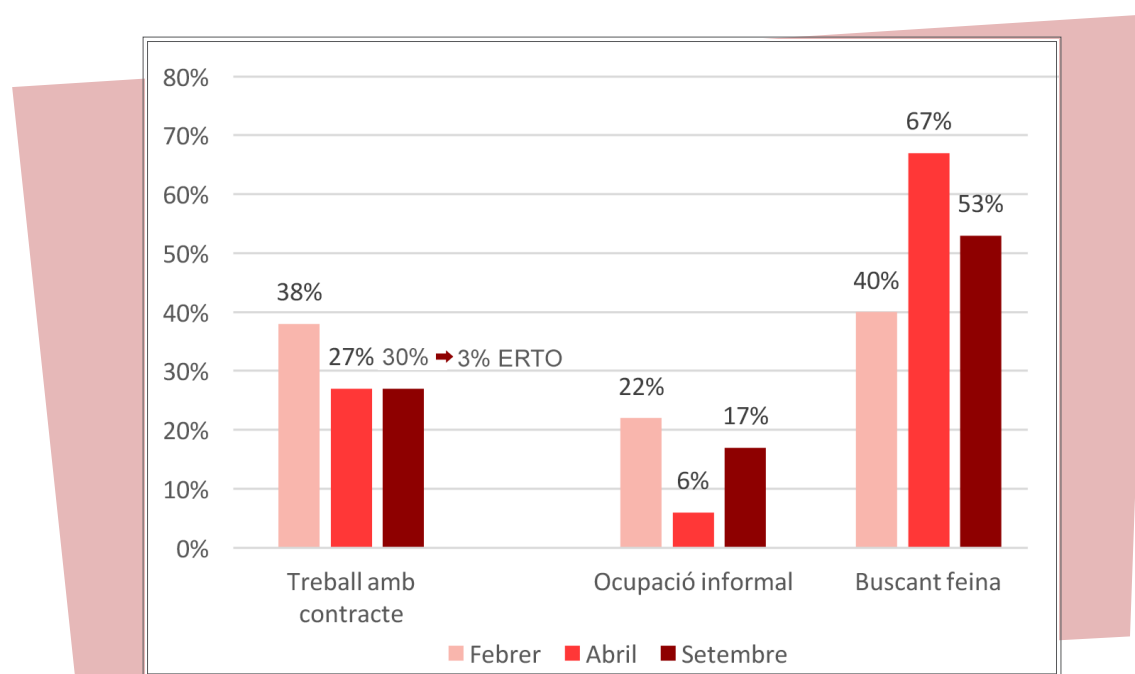
En l'actualitat el sol fet de tenir una feina no garanteix la protecció davant situacions d'exclusió social, ja que moltes ocupacions tenen unes característiques de precarietat que aboquen les persones a unes condicions de vida fràgils i vulnerables. Així, una ocupació en el mercat formal, amb un contracte de durada indefinida i de jornada completa ofereix una estabilitat i una protecció a la qual no pot accedir el 30,7% de la població catalana⁷. I en el cas de les persones ateses per Càritas Diocesana de Barcelona, la precarietat laboral extrema en forma d'atur combinat amb ocupacions temporals dins el mercat informal, o d'ocupacions amb contractes de curta durada amb sous baixos no permet que les persones puguin sortir de situacions d'elevada vulnerabilitat. Malgrat això, el fet de tenir una feina, encara que aquesta sigui precària pot representar l'única font d'ingressos per a moltes llars, i en aquest sentit els mesos de confinament que van comportar la frenada dràstica de molts sectors econòmics i de l'economia informal en el seu conjunt van afectar sobretot les persones treballadores en situació administrativa irregular, en sectors com els serveis domèstics, la cura i l'acompanyament a menors, majors i dependents o la venda ambulat, entre d'altres. Així, la proporció de persones ateses i dels membres de les seves llars que treballaven en l'economia informal va passar del 22 al 6% entre el febrer i l'abril, per tornar a augmentar fins al 17% el se-

tembre. El desconfinament, els mesos d'estiu i el mes de setembre han representat un cert alleujament i la represa de certes activitats, moltes d'elles essencials, com la cura de persones dependents. Val a dir, també, que persones que van perdre la feina en l'economia formal durant el confinament sovint s'han hagut d'ajustar a condicions més precàries, amb ocupacions més insegures i pitjor remunerades en l'economia informal, en alguns casos, com a pura estratègia de supervivència.

Pel que fa a les persones que treballaven dins l'economia formal (tant les persones ateses com els membres de les seves famílies), representaven el 38% del total el febrer i la destrucció d'ocupació arran de la crisi de la COVID-19 va reduir-les al 27% el febrer, i fins al 30% el setembre (cal destacar que el 3% es correspon amb persones en un ERTO). És a dir, l'alleujament abans esmentat és gairebé imperceptible per a aquest col·lectiu.

Com a conseqüència, més de la meitat de les persones en edat de treballar que viuen en les llars ateses per Càritas, el 53%, es troba en situació de cerca de feina, una proporció 13 punts percentuals superior a la registrada abans de l'inici de la crisi de la COVID-19. En comparació amb els mesos de confinament, la proporció de persones a l'atur s'ha reduït 14 punts percentuals, si bé, cal matissar aquesta millora, ja que s'ha fet amb un augment de la fragilitat: el tipus d'ocupacions que han augmentat han estat les de l'economia informal i no les ocupacions amb contracte en el mercat formal. És a dir, una millora tan fràgil que ens alerta que una propera onada de crisi sanitària comportarà, novament, destruccions d'ocupació, amb un impacte intens en les condicions de vida de les persones més vulnerables.

Figura 5. Evolució de la situació laboral de les persones en edat de treballar que viuen a les llars ateses per Càritas Barcelona. Febrer - setembre 2020

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID-19 entre les llars ateses per Càritas Barcelona

⁷Vegeu FOESSA (2020) "Vulneración de derechos: trabajo decente", <https://www.foessa.es/publicaciones/focus/>

3.2 Precarietat laboral sensible a les onades de la crisi sanitària

A més a més d'aquest augment de la fragilitat en les condicions laborals de les persones ateses per Càritas Diocesana de Barcelona i els membres de les seves llars, el tipus de feina a la qual poden accedir representa, moltes vegades, l'obligació d'assumir riscos elevats de contagi de la malaltia. Així, prop del 64% assumeixen riscos en la seva feina, i el 69% tindrien conseqüències negatives si haguessin de fer quarantena o si li diagnosticuessin positiu (en forma d'acomiadament, pèrdua d'ingressos o altres problemes).

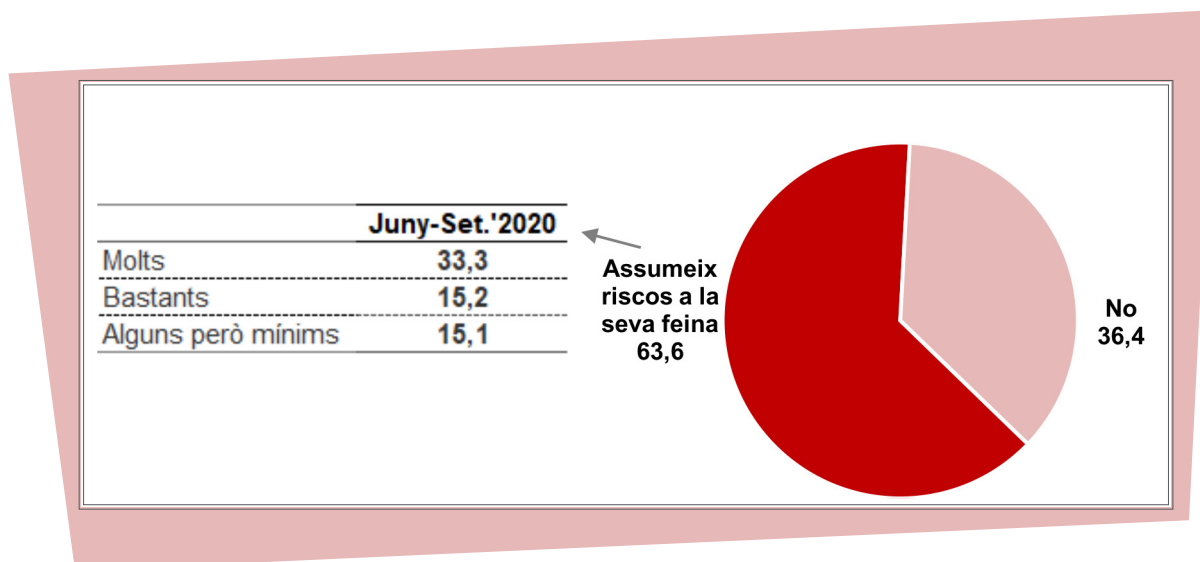
Moltes ocupacions estan en contacte amb altres persones i representen assumir riscos per la salut, però sense cap altra alternativa si es vol conservar la feina. La població que treballa en aquestes circumstàncies és plenament conscient de la importància de protegir la salut per garantir les oportunitats de mantenir la feina, especialment en aquells casos en el que la feina és tenir cura d'altres. A vegades, les persones tenen un nivell de desprotecció laboral que els pot comportar viure abusos per part de les persones que els hi ofereixen la feina. La por a perdre el treball, especialment quan hi ha tanta escassetat com en l'actualitat, fa que moltes persones hagin de transigir amb condicions que no voldrien, també amb riscos per la salut.

“... a la família vam agafar el coronavirus tots cinc l'abril...no hi havia mascaretes, no hi havia gel, no trobaves guants... però jo havia de treballar, i havia de portar a la gent malalta, que sabíem que tenien COVID, perquè no hi havia prou ambulàncies per anar-los a buscar...”

Noves formes de precarietat laboral: el 64% de les llars tenen un grau elevat d'exposició a la malaltia i el 69% tindria conseqüències negatives davant d'una possible quarantena

Figura 6. Amb motiu de la seva feina i des que va començar la crisi, ha hagut d'assumir riscos referents a la COVID-19 (contagi) que hagués preferit evitar?

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona.

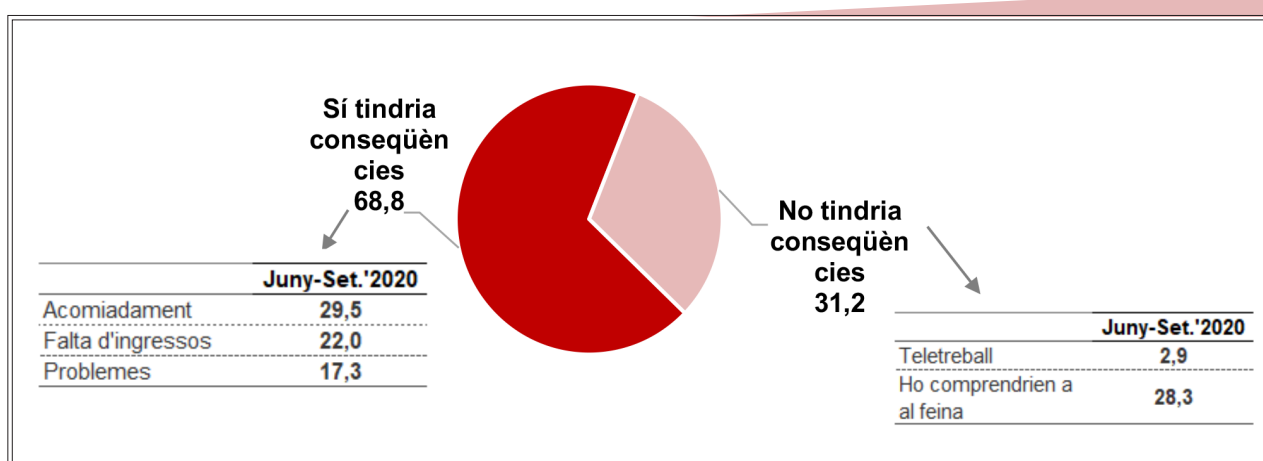
**“...nosaltres no tenim documentació...
i ja t’imagines: no tenim feina i no
podem demanar ERTO...
i hem de seguir pagant,
hem de seguir menjant...”**

**“jo em cuidava al màxim perquè en
qualsevol moment em podien dir que
la senyora ja tornava cap a la casa i
tornaria a necessitar el meu servei...
havia de cuidar-me sí o sí...”**

Figura 7. Si tingués contacte amb algú a qui diagnosticuessin positiu de COVID i hagués de fer quarantena, ¿li suposaria això un problema, laboralment parlant?

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona.

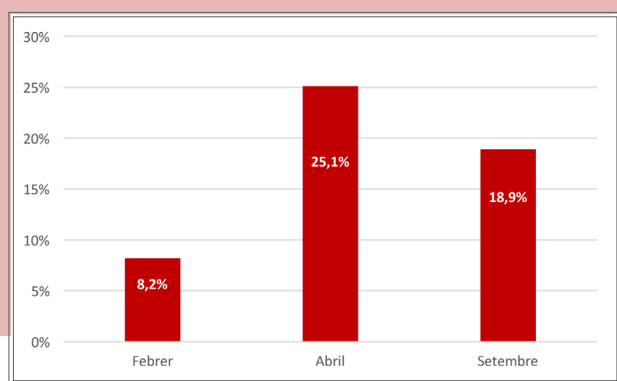
**“...com que no pots sortir et quedes
tancada amb la senyora i el senyor.
Hi ha por, i si ho denuncio em que-
do sense feina, i ara la situació està
massa complicada...”**

3.3 Les llars sense ingressos

El 19% de les llars ateses per Càritas Diocesana de Barcelona no tenia ingressos el setembre, ni provinents del mercat laboral, ni de cap prestació, subsidi o pensió, ni tampoc tenien cap possibilitat de suport familiar o d'amics. Tanmateix, s'observa una disminució de 6,2 punts percentuals des de l'abril. En comparació amb abans de la crisi de la COVID-19 l'augment és de 10,7 punts percentuals, cosa que ens alerta de què després del confinament encara hi ha 7.600 persones ateses que viuen en llars totalment desprotegides.

Figura 8. Evolució de les llars ateses sense ingressos. Febrer-setembre 2020

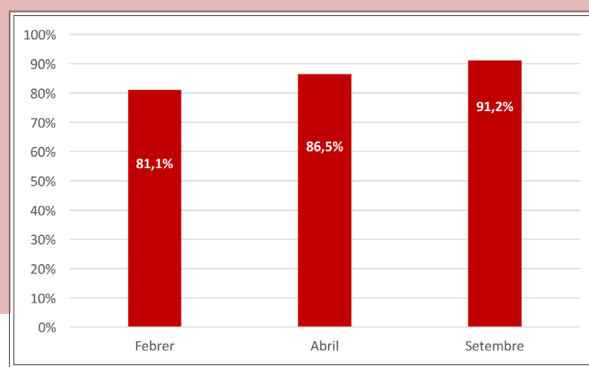
Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

Tot i que la lleugera disminució de les llars sense ingressos pot semblar una dada esperançadora, cal fer una valoració prudent. D'una banda, perquè la recuperació dels ingressos, ha estat en forma d'augment de la precarietat, l'exposició i la fragilitat dels llocs de treball. D'altra banda, és oportú puntualitzar que en l'enquesta es van registrar els ingressos de les famílies ateses per Càritas d'un sol mes (setembre), la qual cosa no ens assegura que els mesos que falten fins a final d'any no comportin noves reduccions dels ingressos que facin augmentar el percentatge de les llars que no tenen cap ingrés.

3.4 Llars en situació de pobresa

La majoria de llars que acompanyem des de Càritas Diocesana de Barcelona viuen situacions de pobresa. Abans de la crisi de la COVID-19 ja representaven el 81,1% en situació de risc de pobresa relativa, i aquesta proporció va augmentar fins al 86,5% l'abril i fins al 91,2% el setembre. Malgrat que puguin trobar alguna ocupació dins l'economia formal o informal, en ser aquestes sempre precàries (de poques hores, sous baixos, intermitents, etc.) no permeten que les persones puguin sortir de situacions de pobresa.

Figura 9. Evolució de les llars acompanyades per Càritas Barcelona en situació de pobresa relativa. Febrer - setembre 2020. Llindar català 2019.⁸

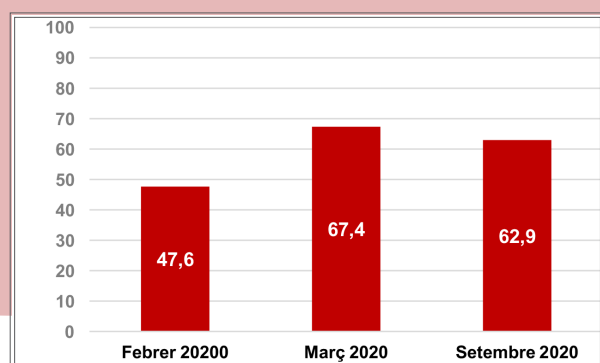

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

⁸El llindar català de pobresa relativa s'obté de l'Idescat a partir del 60% de la mediana dels ingressos nets anuals de les llars de Catalunya. De manera similar, el llindar català de pobresa severa s'obté a partir del 30% de la mediana dels ingressos nets anuals de les llars de Catalunya.

Pel que fa a la pobresa més severa, el febrer de 2020 afectava pràcticament la meitat de les llars ateses (el 47,6%) i en el primer impacte de la COVID, l'abril del 2020, va repuntar fins al 67,4%, perquè, recordem, l'economia informal es va paraitzar i va deixar moltes persones que subsistien el dia a dia sense cap font d'ingressos, a les quals s'hi van sumar les provinents de la destrucció d'ocupació formal. La protecció en forma de prestacions no va arribar per a moltes d'aquestes persones que es van quedar sense ingressos i en situació de pobresa severa. Els mesos de desconfinament han estat un petit alleujament per a les situacions de pobresa més severa, i aquesta s'ha reduït fins al 62,9%, però encara continua 15,3 punts percentuals per sobre la del febrer, una situació ja de per si alarmant. Aquesta dificultat per reduir les taxes de pobresa ens alerta de les situacions de privacions materials severes que encara el dia d'avui estan patint moltes llars ateses.

Figura 10. Evolució de les llars acompanyades per Càritas Barcelona en situació de pobresa severa. Febrer - setembre 2020. L'indar català 2019.

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

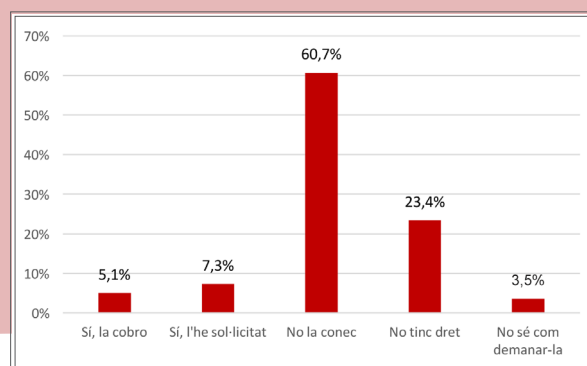
La pobresa severa afecta al 63% de les llars acompanyades per Càritas

3.5 La garantia dels ingressos mínims

La Renda Garantida de Ciutadania (RGC) existeix a Catalunya des del setembre del 2017, i es va dissenyar per garantir el dret a les persones a uns ingressos mínims. És doncs una prestació que, en gran manera ha de servir per a facilitar la sortida de situacions de pobresa severa i el trànsit cap al mercat laboral i/o l'autonomia de les persones. Tanmateix, tant les traves burocràtiques per aconseguir-la, com l'exclusió de col·lectius, tant de la llei de la prestació com del reglament (per exemple, les persones en situació administrativa irregular, les persones amb feines precàries amb sous baixos, les persones sense llar no institucionalitzades o els joves extutelats menors de vint-i-tres anys) fa que en la pràctica un grup nombrós de persones no puguin accedir a aquesta darrera possibilitat de protecció.

Pel que fa a les llars ateses per Càritas Diocesana de Barcelona, només el 5,1% cobrava aquesta prestació abans de la crisi de la COVID-19, i el 7,3% l'havia sol·licitat el setembre del 2020. Sumant totes dues proporcions, això vol dir que només el 12,4% de les llars ateses l'havia sol·licitat en algun moment. Des de l'altra punt de vista, això vol dir que encara el dia d'avui, tres anys després de la seva aprovació, continua sent una prestació desconeguda per al 60,7% de les llars ateses per Càritas Barcelona, que se suma al 23,4% que no hi tenen dret i al 3,5% que no sabia com demanar-la.

Figura 11. Coneixement i accés a la La Renda Garantida de Ciutadania (RGC)

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

El desplegament de les rendes mínimes és insuficient: el 60,7% de les llars ateses no coneix l'RGC i el 63,9% no coneix l'IMV

Pel que fa a la prestació estatal aprovada en temps de pandèmia, l'Ingrés Mínim Vital (IMV) la gran majoria de llars ateses (63,9%) no ha rebut el dia d'avui informació al respecte. Només el 14,4% de les llars ateses ha rebut informació suficient per poder-la sol·licitar i un 21,7% malgrat haver rebut alguna informació, no ha estat suficient per poder realitzar la tramitació.

La digitalització excessiva, les traves burocràtiques complexes, la desinformació i la sensació d'absència per part de les administracions, així com les incompatibilitats entre prestacions públiques de diferents administracions fan que tot el procés de sol·licitud sigui massa complex de l'IMV.

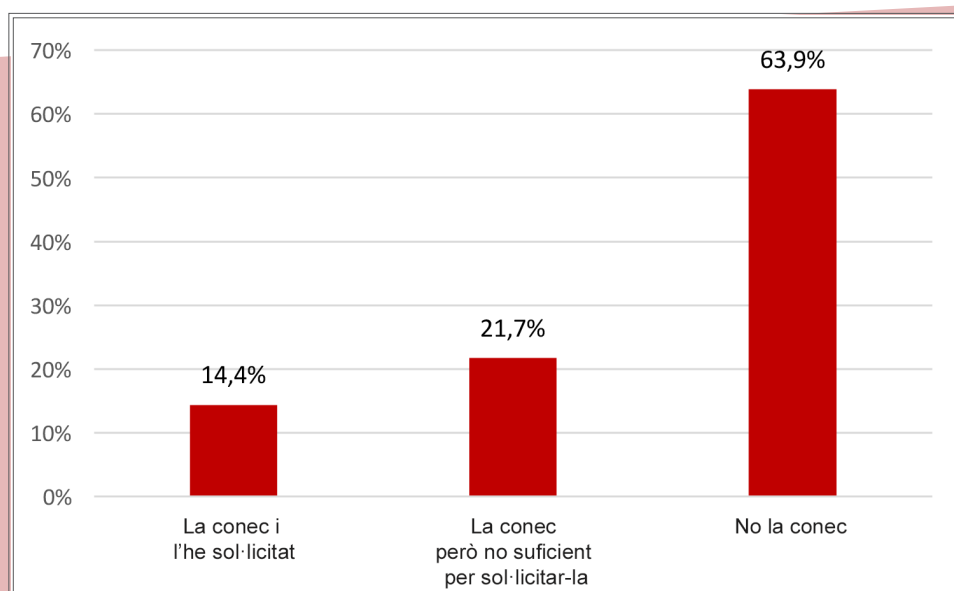
En resum, les prestacions tant de nivell estatal com autonòmic, com l'RGD i l'IMV que haurien de ser la darrera xarxa de protecció de les llars que no tenen cap altra font d'ingressos i que haurien de ser la garantia que aquestes persones comptin amb uns ingressos mínims per cobrir les necessitats més bàsiques, no estan complint la seva funció perquè no estan arribant, situació ja de per si preocupant, però que encara pren més rellevància dins l'escenari actual d'elevada necessitat i d'urgència social.

“... la família fan el que poden, perquè tampoc som fills únics (...) tinc un germà amb un ERTD i un altre a l'atur i encara no ha cobrat...”

“...Tenir les ajudes a tocar i no poder-les agafar... és molt dur...”

Figura 12. Coneixement i accés a l'IMV

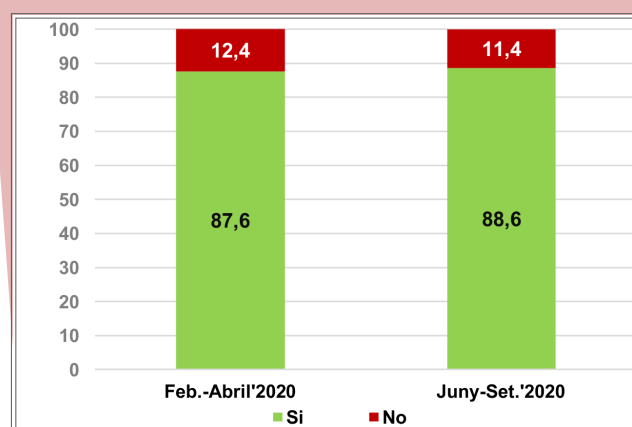
Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

4. Impactes en altres dimensions de les condicions de vida

4.1 Impactes generalitzats

Dins d'aquest escenari amb oscil·lacions de la situació econòmica provocades per les diferents onades de la crisi sanitària, el fet cert és que la pràctica totalitat de les llars ateses per Càritas Diocesana de Barcelona han estat patint privacions i dificultats per raons econòmiques, gairebé amb independència del moment en el qual s'analitzin. Així, durant la primera onada de la COVID, el 87,6% de les llars havia patit alguna dificultat per raons econòmiques, i durant els mesos de juny-setembre aquesta proporció va ser del 88,6%.

Figura 13. Ha patit alguna dificultat per raons econòmiques Comparativa abril-setembre 2020

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

Com es va detectar en l'informe d'abril, el primer impacte de la COVID dins la població atesa va deixar llars altament fràgils i aquestes precarietats en general han mostrat un augment durant els mesos posteriors de desconfinament:

- En primer lloc cal dir que el setembre, en el començament del curs escolar, el 37,8% de les llars ateses per Càritas no disposava diners suficients per pagar les despeses escolars.
- Les dificultats associades a l'habitatge també estan en augment, especialment les relacionades amb els riscos de canvi o expulsió de l'habitatge, mentre que les associades a la despesa corrent continuen afectant la majoria de les llars ateses: entre el 40 i el 50% les pateix. Concretament, augmenta de 10,4 punts i ja representen el 27,7% les llars que es veuen obligades a cercar un habitatge de preu més reduït, mentre que el 17,8% ha patit amenaces d'expulsió, amb un augment de 3,7 punts.
- Es destaca també, que el 52,4% de les llars té dificultats per portar una alimentació adequada, cosa que representa un augment d'11 punts percentuals respecte als mesos anteriors.

- I que gairebé 1 de cada 3 llars no pot pagar els medicaments que necessita, amb un augment de 3,2 punts.
- Les necessitats de demanar ajuda per necessitat econòmica han augmentat, especialment als amics i familiars (7,0 punts més que l'abril, fins al 46,8%) i en segon lloc a les administracions (4,4 punts més, fins al 43,8%). Més de la meitat, però, el 55,6% segueix demanant ajuda a les entitats socials, de les quals ha rebut un suport ràpid i àgil durant els mesos més difícils del confinament.
- Paral·lelament, les dificultats que pateixen les llars es tradueix en haver de deixar de prestar ajuda a la seva xarxa familiar i d'amistat: el 16,3% ha hagut de deixar de fer-ho (un percentatge que es redueix respecte a l'abril).

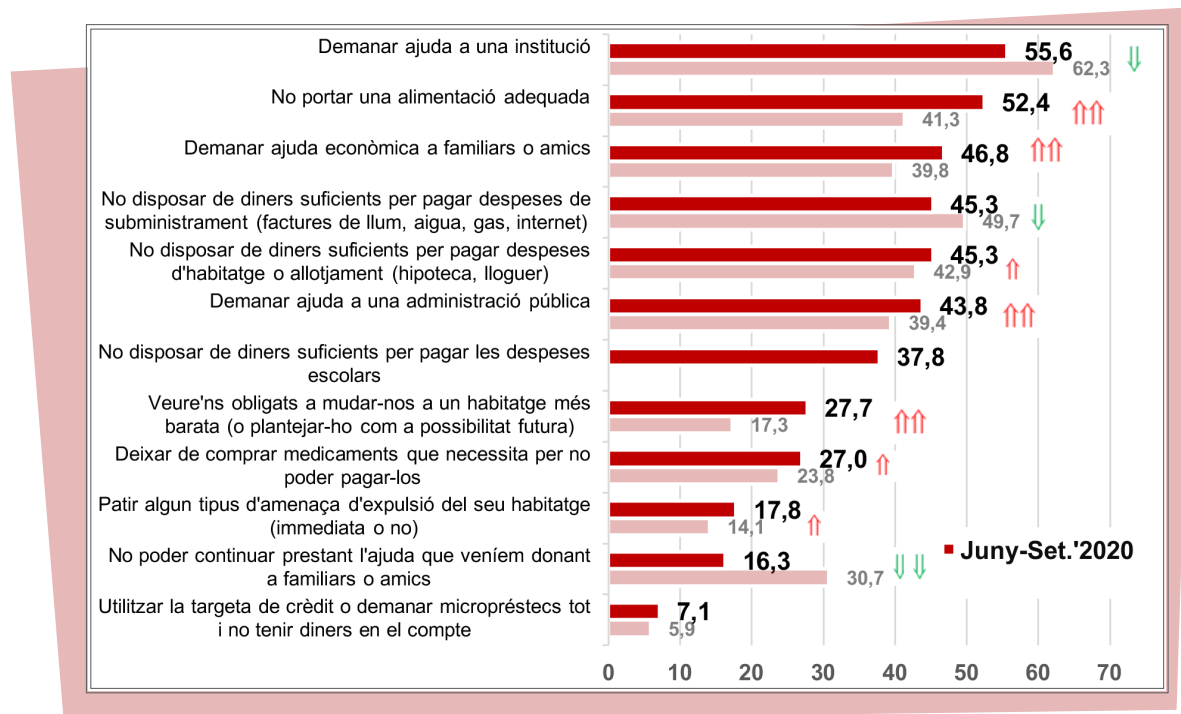
En resum, després de la primera onada de la pandèmia, les dificultats econòmiques continuen augmentant les fragilitats de les llars i augmenten especialment les precarietats vinculades a la necessitat de canviar d'habitatge, les privacions en alimentació i la necessitat de recórrer a amics i familiars per poder sobreviure. Augmenten les fragilitats de cada llar i augmenta també el nombre total de llars que necessiten ajudes, amb nous perfils de llars que fins a l'esclat de la crisi de la COVID no havien necessitat mai l'ajuda o l'acompanyament de Càritas Diocesana de Barcelona.

“... de ser donant a ser receptor d'ajudes (...) aquest canvi de rol d'un dia per l'altre d'una família que no estava en risc social (...) haver de dependre de les ajudes de Càritas per poder menjar...”

El 52% de les llars acompanyades per Càritas té dificultats per portar una alimentació adequada

Figura 14. Dificultats, privacions i riscos per raons econòmiques Comparativa abril-setembre 2020

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

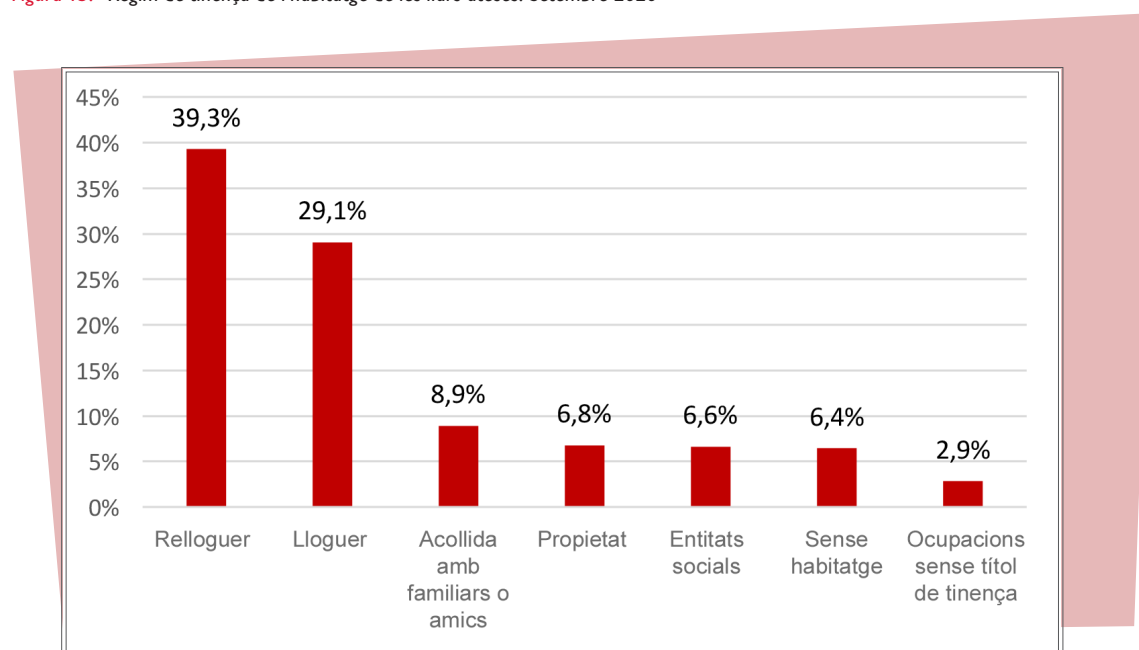

4.2 Habitatge

Un dels principals efectes de la precarietat econòmica i de la manca d'un treball decent és la dificultat per poder fer front a les despeses de l'habitatge, o la dificultat per accedir i mantenir un habitatge digne. El 64,1% de les llars ateses per Càritas Diocesana de Barcelona no disposava d'una llar digna el setembre del 2020, essent el relloguer d'habitacions el règim de tinença més habitual, amb un 39,3% de les llars ateses en aquesta situació, seguit del 29,1% en règim de lloguer.

El 64% de les llars ateses per Càritas no disposava d'una llar digna el setembre del 2020

Figura 15. Règim de tinença de l'habitatge de les llars ateses. Setembre 2020

Font: Registre de casos de Càritas Diocesana de Barcelona

Malgrat que les mínimes i provisionals millores en l'ocupació de l'estiu, les dificultats associades a l'habitatge afecten un nombre elevat de persones ateses i impliquen un elevat risc de desnonament per a gairebé la meitat en no poder fer front als pagaments. Per a una gran part de les llars ateses, les perspectives del seu futur residencial són poc esperançadores:

- El 45,3% no poden pagar factures de subministraments, i una proporció idèntica no pot pagar les despeses d'allotjament.
- Són cada cop més les famílies que pensen a cercar un habitatge més econòmic (27,7%) que amb les dificultats del mercat actual pot suposar viure en condicions inadequades.
- El 17,8% ha patit amenaces d'expulsió del seu habitatge actual.

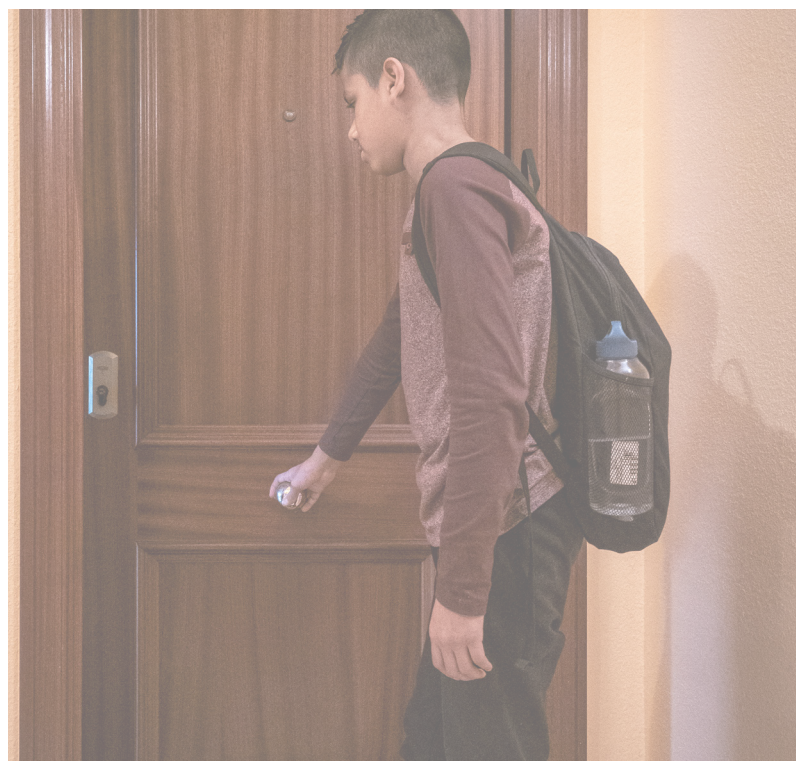
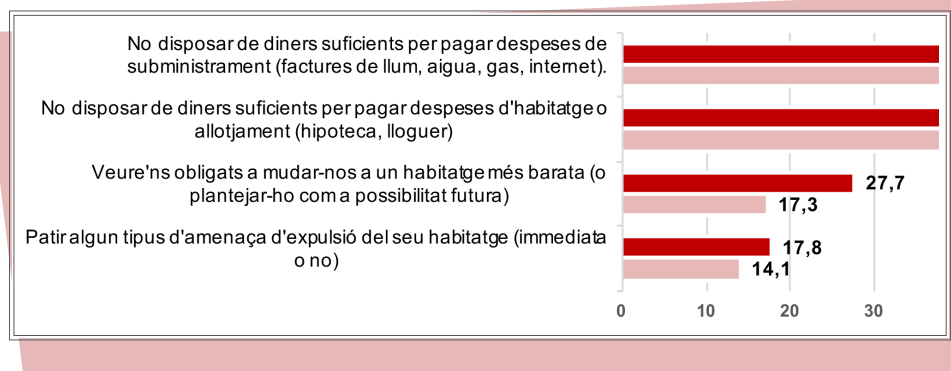

Figura 16. Dificultats, privacions i riscos relacionades amb l'habitatge Comparativa abril-setembre 2020

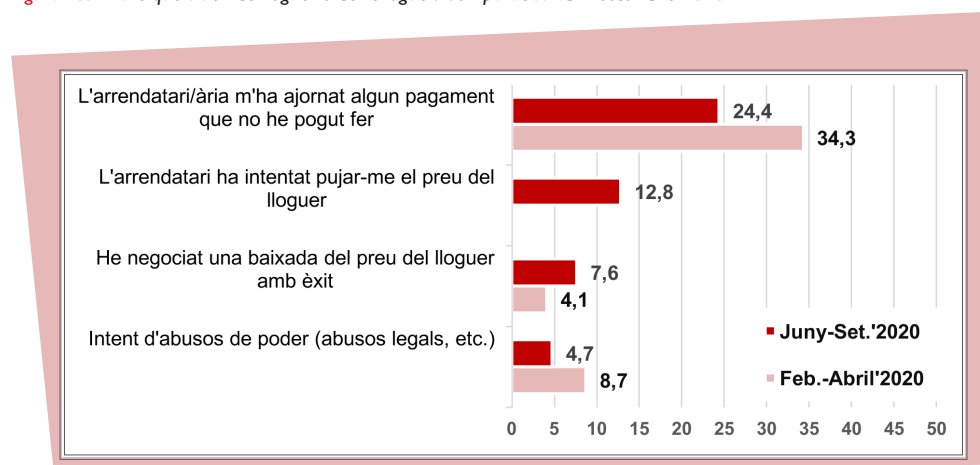

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

Aquestes precarietats i riscos afecten de manera més intensa les llars que viuen de lloguer o de relloguer i que són la gran majoria de les persones ateses per Càritas. Es detecta que en la segona onada de la recerca, els i les arrendadores mostren cada cop menys disponibilitat a flexibilitzar les condicions:

- En primer lloc només un 24,4% ha pogut negociar l'ajornament d'algun pagament, és a dir, pràcticament 3 de cada 4 llars han hagut de mantenir les condicions de despesa de lloguer (de l'habitatge o de l'habitatció) malgrat estar en una situació econòmica molt més precària.
- Encara que augmenta lleugerament el percentatge de persones que han aconseguit una baixada de preu de lloguer continua sent una proporció molt reduïda de casos (7,6%, 3,5 punts més que l'abril).
- El 12,8% ha vist com els intentaven pujar el preu, i un 4,7% ha patit altres intents d'abús (rescindir, expulsar...), si bé aquesta situació es redueix respecte a l'abril.

Figura 17. Llars que viuen de lloguer o de relloguer. Comparativa abril-setembre 2020

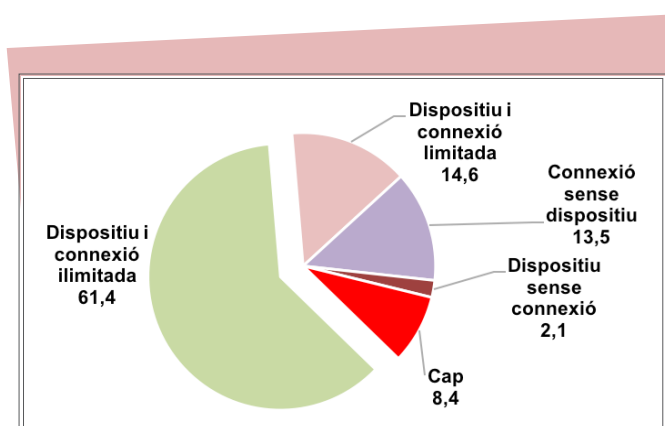
Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

4.3 Bretxa digital: més barreres als drets i a les oportunitats

Una de les conseqüències més evidents d'aquesta crisi ha estat la ràpida digitalització que s'ha instaurat en molts àmbits de la nostra vida. Accedir a internet i disposar de dispositius adequats s'han convertit en subministraments bàsics i indispensables en els àmbits del treball, la formació, l'educació, els tràmits amb les administracions públiques o les relacions socials. En l'extrem oposat, la bretxa digital, entesa com l'absència de connexió, de dispositius o de competències per al seu ús, s'ha convertit en un terme d'actualitat i en una de les causes generadores d'exclusió.

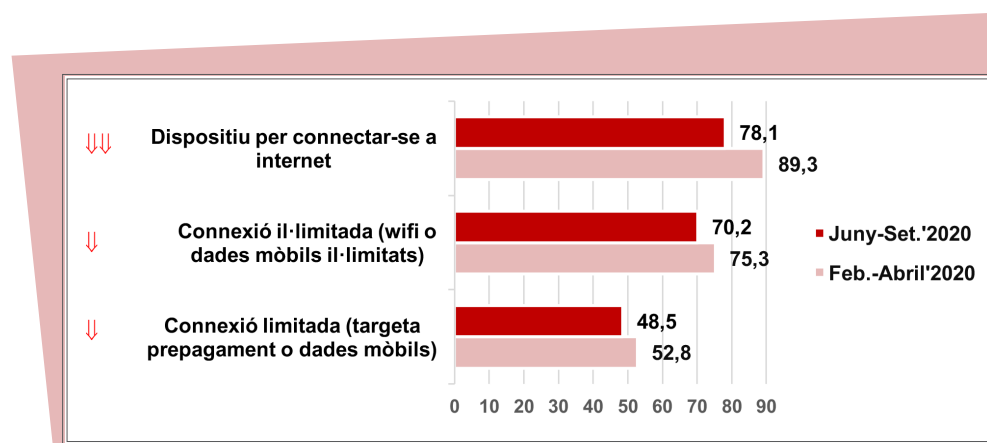
Si ens fixem en l'accés a internet (connexió i dispositius), en comparació dels primers mesos de confinament, augmenten les llars que no disposen de les condicions de connexió i equipament per estar connectats a internet. Concretament, són menys les llars que tenen dispositiu per connectar-se a internet (actualment el 78,1%, 11,2 punts menys que l'abril) així com les llars que tenen connexió il·limitada (70,2%, amb una reducció de 5,1 punts).

Figura 19. Tipus de situacions: bretxa digital d'accés

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

Figura 18. Condicions de connectivitat. Comparativa abril-setembre 2020

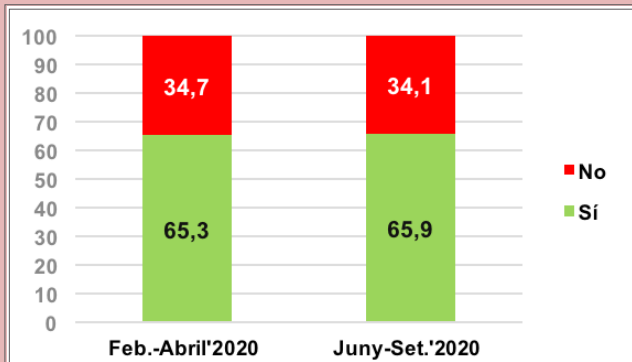

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

El 61,4% de les llars ateses per Càritas Barcelona té condicions de connexió òptimes per accedir a la informació i les oportunitats digitals: connexió il·limitada i dispositiu, cosa que vol dir que la resta de llars (38,6%) tenen alguna dificultat, i d'aquests, el 8,4% no té cap possibilitat de connexió doncs no té ni dispositiu ni connexió.

Una segona dimensió de la bretxa digital són les competències o habilitats per fer servir les oportunitats que ofereix la xarxa; en aquest cas el 34,1% de les persones ateses per Càritas Barcelona no pot fer tràmits per internet.

Figura 20. Habilitats o capacitats per a realitzar tràmits administratius mitjançant internet. Comparativa abril-setembre 2020

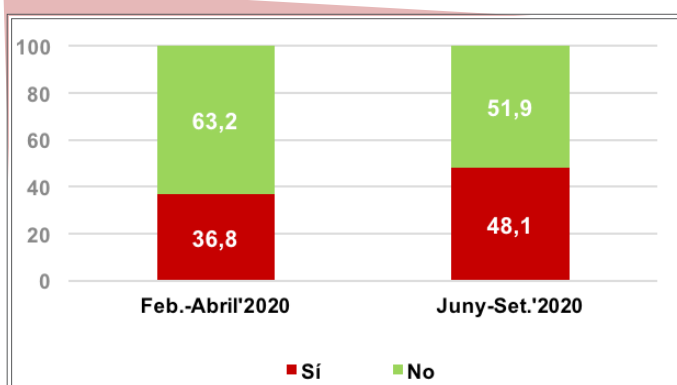
Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

En resum, si considerem l'accés a connexió a internet, a dispositius adequats i amb les habilitats necessàries, ens trobem amb un 43,1% de llars ateses per Càritas que es troben en una mena d'"apagada tecnològica" que pot actuar com a motor d'exclusió, bé per no comptar amb connexió de cap tipus (10,5%), bé per no disposar d'un dispositiu (21,9%), bé per no tenir competències en l'ús de la xarxa (34,1%). Si volen evitar aquest nou element d'exclusió, les famílies han de dotar-se de connexió, dispositiu i competències, la qual cosa significa incorporar noves càrregues per a unes economies familiars molt ajustades.

El 43,1% de les llars ateses per Càritas es troben en "apagada tecnològica"

A més a més, la bretxa digital comporta la pèrdua d'oportunitats pel que fa a rebre una formació, trobar feina o rebre prestacions. En concret, creix fins al 48,1% (11 punts més que l'abril) el percentatge de persones que han perdut alguna oportunitat (de feina, de formació o de rebre prestacions) a causa de les dificultats de connexió o les habilitats per fer-ho. Aquest percentatge arriba fins al 52% quan no es té alguna de les condicions òptimes per estar present a la xarxa (dispositiu adequat i connexió il·limitada).

Figura 21. Ha perdut alguna oportunitat degut a les esclertes digitals Comparativa abril-setembre 2020

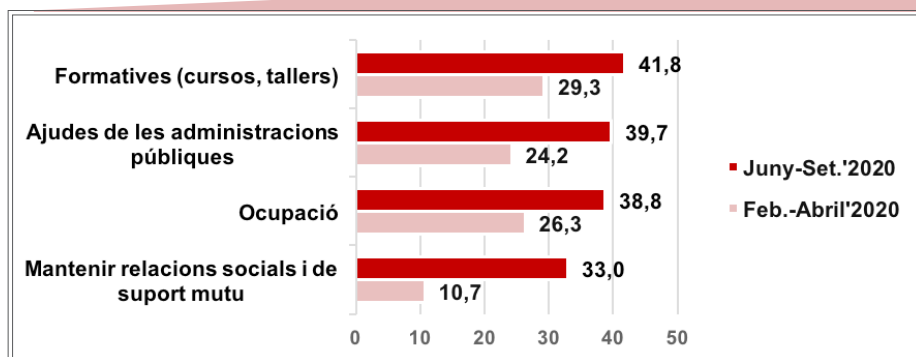

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

De manera detallada: el 41,8% de les persones ateses és conscient d'haver perdut oportunitats formatives (amb un augment de 12,5 punts respecte a l'abril), i una proporció similar ha perdut l'oportunitat de rebre ajuda de l'Administració (39,7%, un increment de 15,5 punts respecte a l'abril). A més, un altre 38,8% no ha pogut accedir a oportunitats de tenir una ocupació degut a les dificultats de connexió i habilitats per estar present a la xarxa (12,5 punts més que a l'abril).

Igualment, i amb major tendència a créixer, 1 de cada 3 persones ha perdut l'oportunitat de mantenir relacions socials i de suport mutu per les dificultats de connexió (cosa que implica un augment de 22,3 punts).

Figura 22. Oportunitats perdudes associades a la bretxa digital. Comparativa abril-setembre 2020

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

4.4 L'escola en desconfinament

Durant el mes de setembre s'han reobert els centres educatius després del tancament de març, que es va perllongar durant tot el curs passat. Des d'aleshores es va imposar l'ensenyament online, de manera exclusiva durant el curs anterior, i de manera combinada amb l'ensenyament presencial durant el curs actual. La ràpida irrupció d'aquesta nova manera d'ensenyament ha comportat dificultats per a les famílies, i fins i tot ha deixat enrere infants per una qüestió tecnològica.

El 36% dels infants que viuen a llars amb problemes de connectivitat tenen dificultats escolars

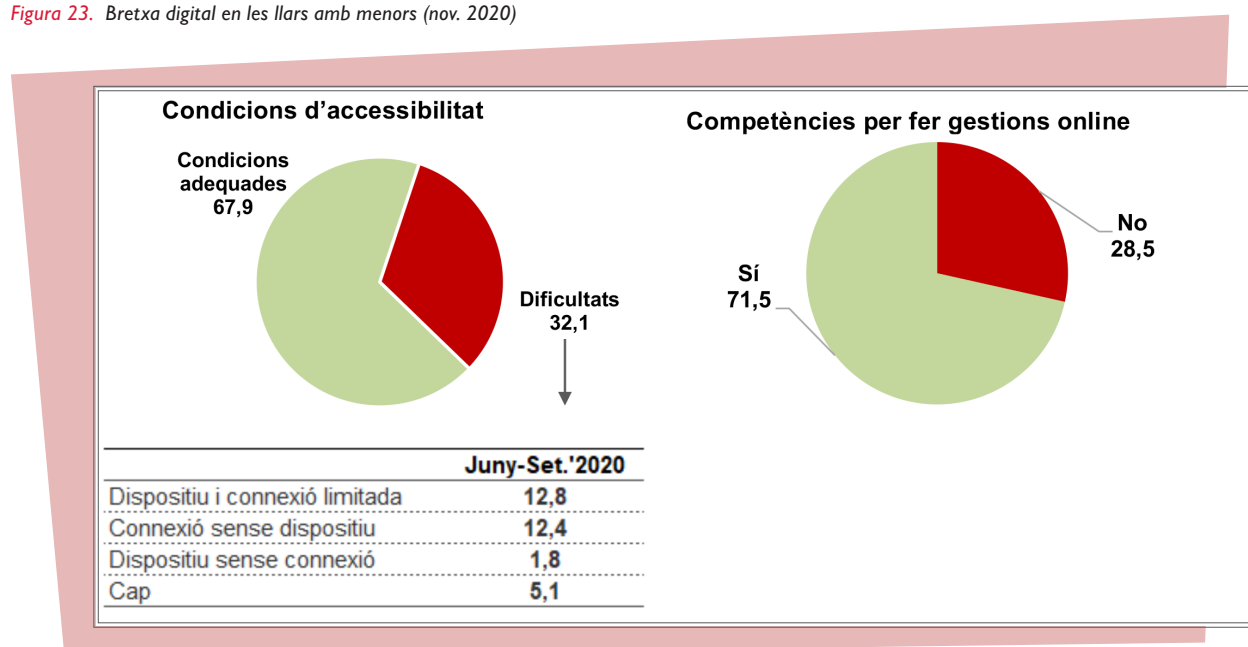
Així, en 1 de cada 3 llars amb menors ateses per Càritas Diocesana de Barcelona (32,1%) no es disposa de les condicions d'accessibilitat adequades d'accés a internet per seguir l'escolarització online. A més, en el 28,5% els progenitors o tutors no tenen les habilitats per poder fer tràmits online, fet que implica grans dificultats de suport als infants en les aules i en l'aprenentatge en entorns online. Les dificultats de connexió es concreten en les següents situacions: bé hi ha dispositiu però la connexió és limitada i per tant insuficient per seguir la docència (12,8%), bé el dispositiu no és l'adequat (12,4%). En el 5,1% de les llars amb menors no hi ha cap possibilitat de fer docència online.

Intentar seguir l'escolarització sense els recursos necessaris requereix tenacitat i molt d'esforç.

“...quin problema per poder estar al dia amb les tasques de la filla...era un problema perquè no teníem accés a una tablet ni a un computador, i la senyal de wifi fallava molt. Havíem d'estar buscant senyal per poder enviar les fotos dels deures que feia, i a vegades hi havia problemes amb el correu electrònic...”

Figura 23. Bretxa digital en les llars amb menors (nov. 2020)

Base (llars amb menors): 274

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona.

Però, a més de la qüestió tecnològica, el propi context ha pogut influir de moltes i diverses maneres en el rendiment escolar. Les sensacions i sentiments davant la pandèmia i les mesures sanitàries i socials, les dificultats econòmiques a la llar i les condicions de la mateixa, entre d'altres, ens porten a preguntar com va ser el final del curs acadèmic. A més, hi ha un altre motiu crucial per no perdre això de vista, i és que l'educació ha demostrat ser un dels mecanismes més efectius per trencar amb la transmissió intergeneracional de la pobresa. Així, si la digitalització està deixant enrere a part del seu alumnat en situació d'exclusió, es perpetua la seva realitat. I no només es tracta de la bretxa digital. El fet de no poder mantenir la llar a una temperatura adequada, la situació o clima d'angoixa vital que pugui provocar la falta de mitjans econòmics, no poder accedir a activitats extraescolars que desenvolupin altres àrees cerebrals i potenciïn diferents capacitats físiques, intel·lectuals i emocionals, són també elements que obstaculitzen la igualtat d'oportunitats que hauria d'oferir el sistema educatiu.

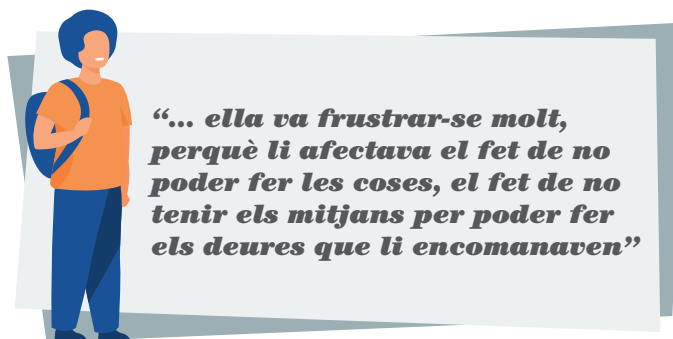
En aquest context, hi ha 1 de cada 4 famílies amb menors on algun dels seus fills i filles han tingut especials dificultats per finalitzar el curs. I aquesta proporció augmenta quan no hi ha les condicions òptimes d'equipament i connexió a internet, passant del 25,5 al 36,4%. És a dir, entorn de 5.800 infants i joves viuen una situació d'"apagada digital".

A més a més, en l'11,7% de les llars amb menors algun d'ells ha hagut de repetir curs, el 2,6% ha abandonat el curs i un 1,5% ha abandonat el sistema educatiu. És a dir, el 13,1% de les llars amb menors viuen dificultats educatives que s'han traduït en repetir el curs o l'abandonament. Això vol dir que prop de 2.000 menors viuen històries de risc de fracàs escolar o abandonament que poden acabar alimentant els percentatges de pobresa i d'exclusió futures.

Per als infants i joves no tenir els recursos per poder estudiar resulta una experiència molt frustrant.

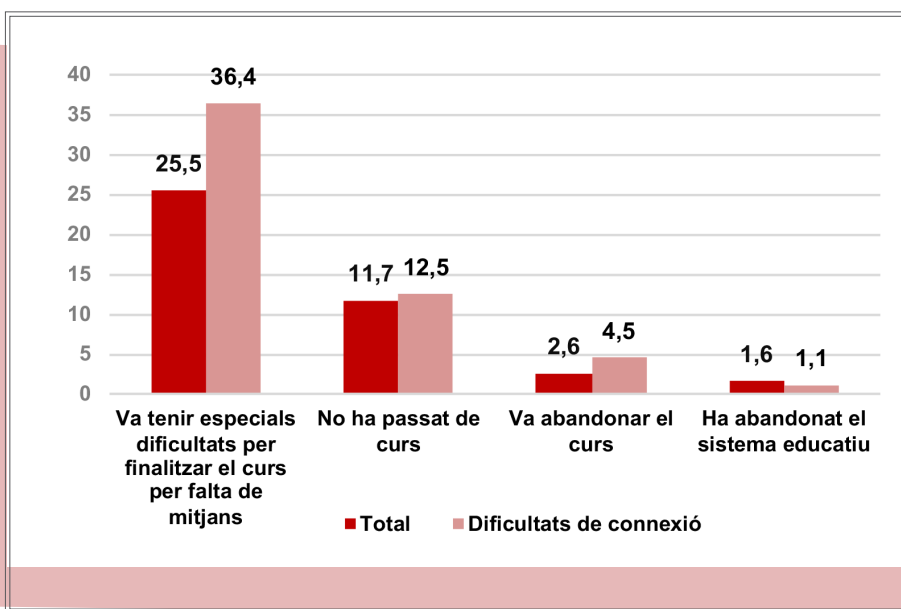

“...quan et trobes persones amb la mascareta malament col·locada, fumant...la nena creuava de vore-ra automàticament...tenia por...”

“... ella va frustrar-se molt, perquè li afectava el fet de no poder fer les coses, el fet de no tenir els mitjans per poder fer els deures que li encomanaven”

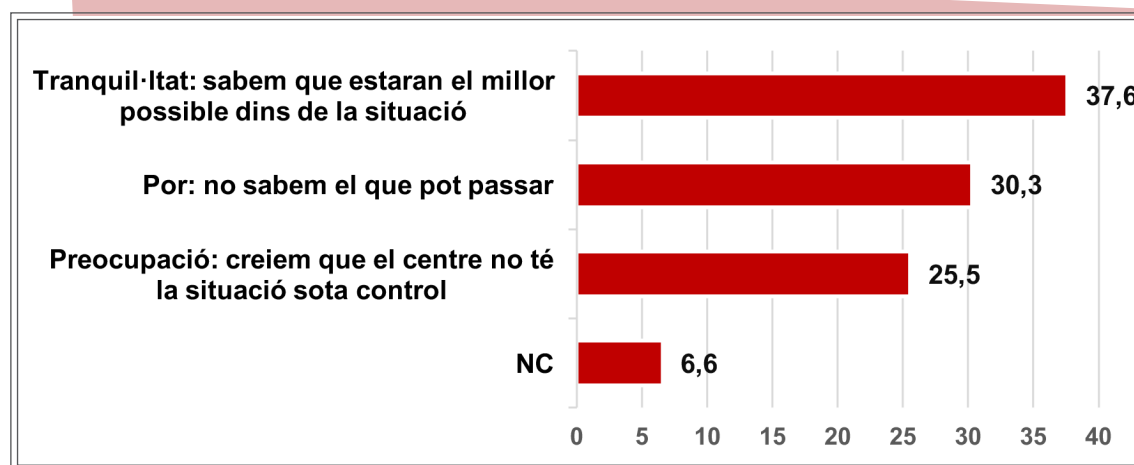
Figura 24. Impactes en el rendiment escolar de les llars amb infants. Total i comparat amb llars amb dificultats de connexió (nov. 2020)

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona.

Des de l'aspecte subjectiu, en el moment de l'inici del curs escolar, la majoria de les famílies amb menors acompanyades per Càritas Barcelona (55,8%) mostraven preocupació (30,7%) o fins i tot por (25,5%) sobre les condicions sanitàries de la participació dels seus fills i filles a les escoles. Preocupació, en pensar que el centre podia no tenir la situació sota control i por per la incertesa del que podia passar. Només el 37,9% es mostrava tranquil. Tanmateix, els temors inicials es van anar dissipant a mesura que l'experiència escolar va anar mostrant que a les escoles hi havia la seguretat i el control necessàries, i també que els mateixos nens i nenes en molts casos mostraven una maduresa i precaució suficient.

Figura 25. Sentiment respecte a la tornada a l'escola (nov. 2020)

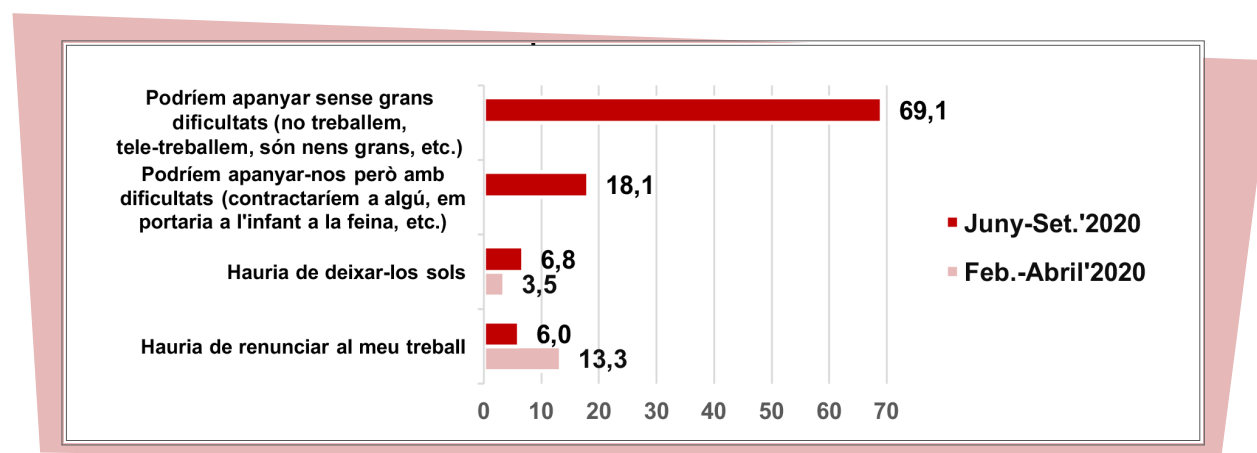
Base (llars amb menors): 274

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

Una segona qüestió rellevant en el moment de la tornada a l'escola, va ser com les famílies podien veure's afectades en cas d'un nou tancament escolar. Davant d'aquesta pregunta, la major part de les llars acompanyades per Càritas considera que podria gestionar l'atenció dels fills/es (69,1%), bé perquè consideren que els fills són prou grans per quedar-se sols, bé perquè poden fer la feina des de casa, bé perquè no tenen feina.

Cal tenir present però, que per a un 18,1% el tancament escolar li suposaria el cost de canguratge, o haver de portar el fill/a a la feina. El 6,8% els hauria de deixar sols, amb un augment des del 3,5% l'abril. Aquest creixement de les llars que deixarien sols els fills com a única solució cal relacionar-lo en part amb el fet que només un 6% renunciaria a la seva ocupació, un percentatge que és la meitat dels que ho van haver de fer a la primera onada (13,3%).

Figura 26. Efectes d'un possible tancament d'escoles. Comparativa abril-setembre 2020

Base (llars amb menors): 274

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona.

4.5 Relacions socials i suports afeblits

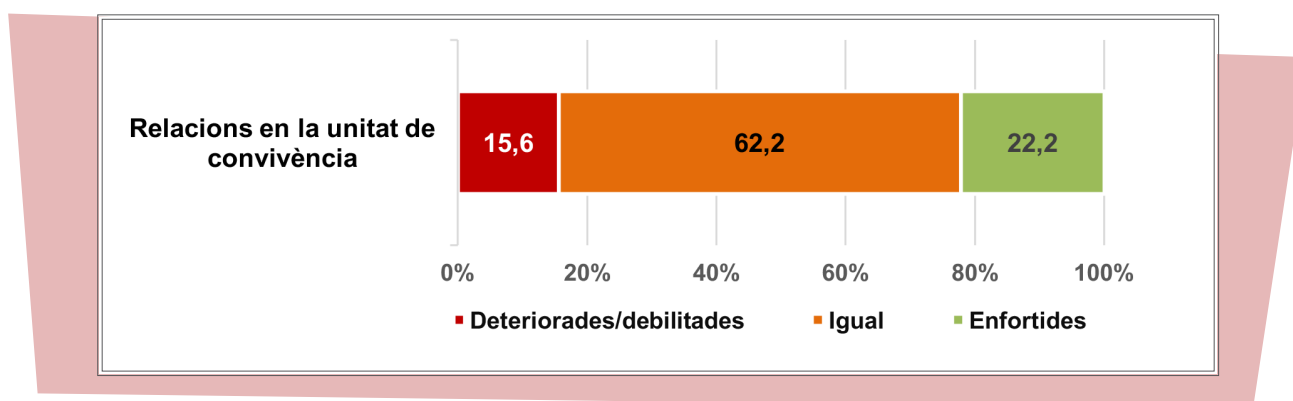
4.5.1 El nucli de convivència

El confinament total de les llars catalanes el març del 2020 va comportar un augment dels conflictes en el 18,9% de les llars ateses per Càritas Barcelona, tal com va detectar l'enquesta sobre el primer impacte de la COVID, l'abril del 2020.

Un cop s'ha viscut un període de progressiu desconfinament, el 22,2% de les llars ha vist que les relacions en la unitat de convivència s'han enfortit i només s'han deteriorat en un percentatge menor (15,6%). El més habitual és que les relacions en el nucli de convivència no s'hagin modificat (62,2%) després de mesos durs i un progressiu desconfinament.

Només 1 de cada 4 llars ateses pot comptar algú que l'ajudi en el pla més material, mentre que 2 de cada 3 poden comptar amb ajudes en el pla emocional

Figura 27. Evolució de les relacions en la unitats de convivència després del desconfinament

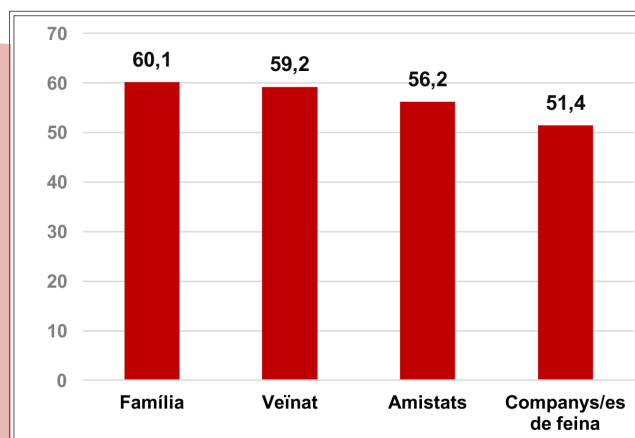
Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

4.5.2 Debilitament de les relacions en la xarxa social

En termes generals, bona part de les persones acompanyades per Càritas Diocesana de Barcelona han pogut reprendre les relacions socials amb la família (60,1%), el veïnat (59,2%), les amistats (56,2%) i els companys de feina (51,4%), si bé entorn del 40-50% no han pogut reprendre aquest contacte de relacions socials essencials.

Figura 28. S'han pogut reprendre les relacions socials. Setembre 2020

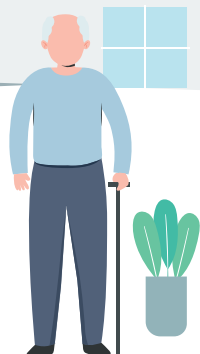

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

Si bé hi ha hagut certa recuperació de les relacions socials, part de les llars ateses per Càritas han vist com les seves relacions socials han sortit debilitades, especialment les amistats (30%) que són claus com a xarxa de suport immediat i en situacions d'urgència. Per a un 22,8% també s'han debilitat les relacions familiars.

Moltes persones, especialment la gent gran, no ha pogut reprendre les relacions amb el caliu i la proximitat que necessiten. Sovint el fet que els familiars siguin grup de risc fa que es limiti la represa del contacte.

“ però no sento el caliu de ser al costat de la meva família; no és suficient la trucada per telèfon que cada dia em fa el meu fill...i això em fa mal...”

“...durant aquests dos mesos no hem tingut contacte físic entre nosaltres: els pares i la germana són grups de risc! La pandèmia ens impedia d'estar junts! En un moment tan delicat estem distanciats: enyorem els petons, les abraçades, i fer-nos costat...”

4.5.3 Xarxa de suports transformada: la importància de les cures i el suport

Aquest context en el qual les relacions socials s'han recuperat parcialment, el percentatge de persones que poden comptar amb suports socials específics ha variat substancialment.

D'una banda, la possibilitat de rebre suports econòmics o per a la cerca de feina són cada cop més escassos: es van reduir durant el confinament i després bé no han millorat bé fins i tot s'han tornat a reduir. Concretament, només un 23,4% de les persones ateses poden comptar amb algú que els pugui ajudar amb diners puntualment, cosa que resulta en un percentatge 8,4 punts inferior de l'abril quan ja es va veure reduït (3,0 punts entre el febrer i l'abril).

Un 24,3% creu que pot tenir algú que l'ajudi a trobar feina. La possibilitat de comptar amb aquest suport continua reduint-se després del desconfinament, si bé es va reduir més dràsticament l'abril del 2020 (6,9 punts entre febrer i abril).

En l'extrem oposat es troba la possibilitat de comptar amb suport emocional i de cures que són amb les que compta la major part de la població atesa, si bé no tota. Són suports que han crescut respecte a l'inici de la crisi sanitària i ara se situen en el 66,9% i el 52,4% respectivament.

Finalment, en un punt intermedi cal mencionar que només el 42,9% de la població atesa considera que alguna persona podria donar-li suport per fer gestions o tramitar documentació. És un percentatge, però que es va reduir de manera important durant l'abril (-5,6 punts entre febrer i abril) però que actualment s'ha recuperat en la mateixa intensitat (+5,7 punts entre l'abril i el setembre)

Taula 1. Variació dels suports per necessitats concretes.

	Abans de la Covid	Confinament (març)	Desconfinament (nov)	Evolució des del primer
Que et ofereixi suport emocional quan et trobis malament	62,5	62,2	66,9	4,7
Que ocasionalment et pugui tenir cura en el cas que estiguis malalt / a o ajudar amb els teus fills o majors dependents	47,9	46,6	52,4	5,8
Que et pugui assessorar en com realitzar gestions o papers	42,8	37,2	42,9	5,7
Que ocasionalment et pugui prestar diners per a un imprevist (fins a 300 €)	34,8	31,8	23,4	-8,4
Que et pugui ajudar a aconseguir una feina	32,9	26,0	24,3	-1,7

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

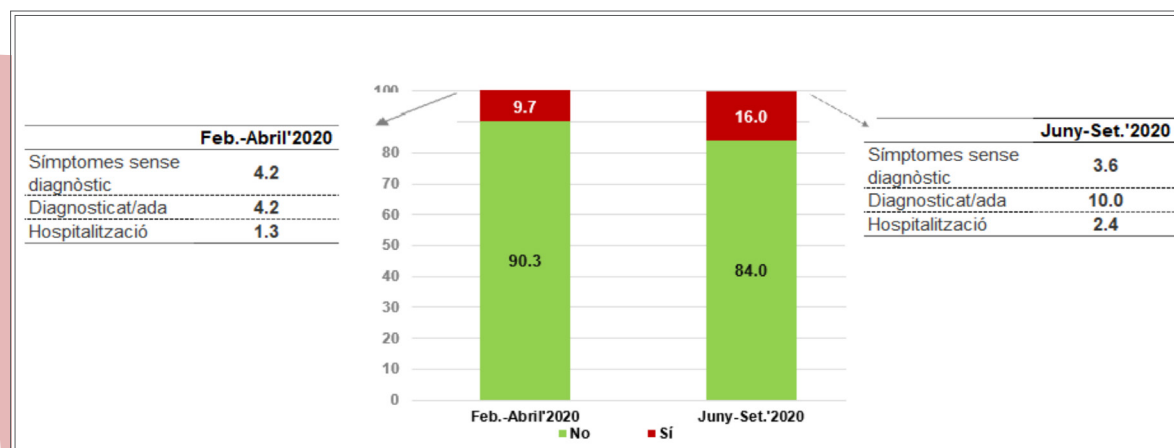
4.6 Impactes en la salut

4.6.1 Conviure amb la COVID

Són múltiples les evidències sobre l'impacte en la salut de les persones del context actual. Entre les persones acompanyades per Càritas Diocesana de Barcelona el percentatge de persones que han viscut la malaltia quasi es duplica des de l'abril de 2020 (del 9,7% fins 16%). El que més augmenta especialment és el percentatge de casos que declara haver estat diagnosticat (4,2 fins al 10%). Lamentablement també augmenta el percentatge de famílies que han viscut la mort d'algun dels seus membres per raó de la COVID (0,2% fins 0,6%).

El 43% de les llars ha empitjorat la seva salut psicoemocional des dels moments més durs del confinament

Figura 29. Llars que han conviscut amb la COVID. Comparativa abril-setembre 2020

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

4.6.2 Impactes en la salut mental i psicoemocional

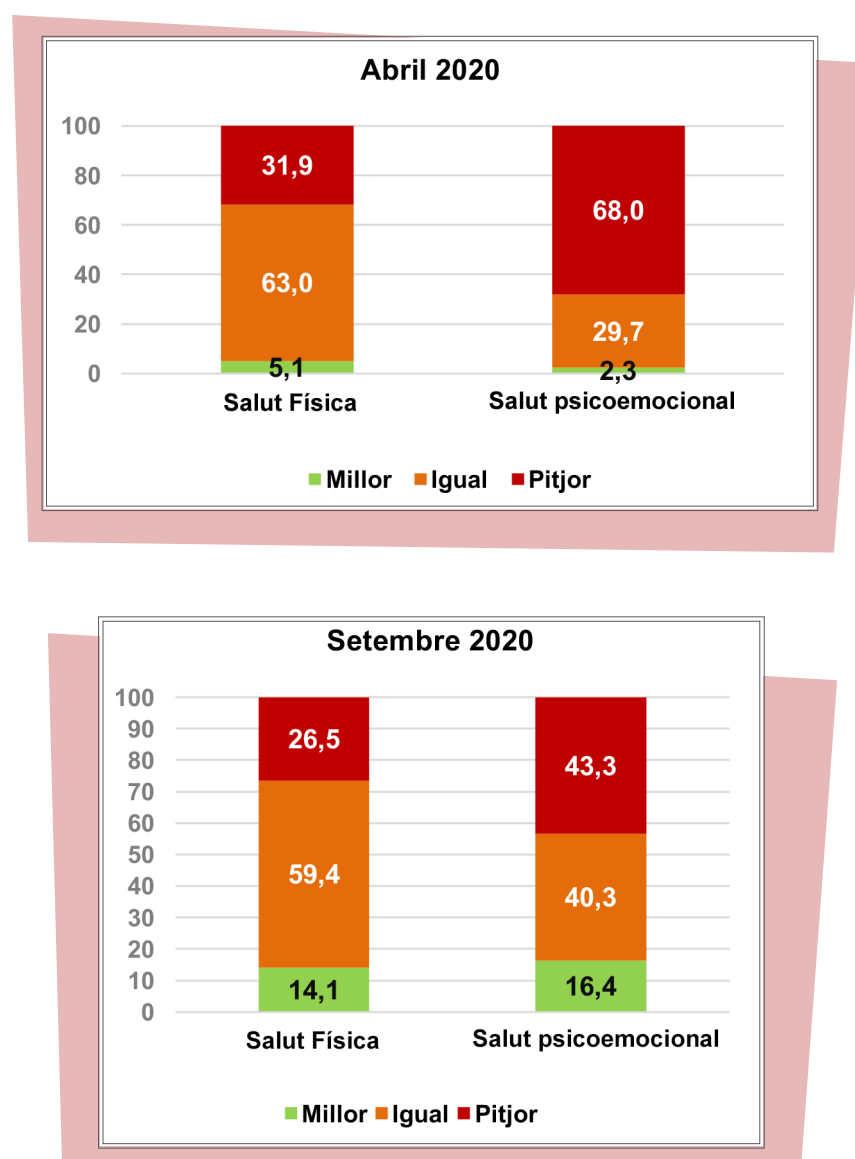
En conjunt, els efectes de la pandèmia en la salut física, i molt especialment psicoemocional de les persones ateses per Càritas Barcelona, és intensa. Al 31,9% que va veure com empitjorava la salut física de la família durant la crisi d'abril cal afegir-ne un 26,5% que declara que des del confinament també ha empitjorat. Només, el 14,1% considera que després del confinament la seva salut física ha millorat.

El 68% va veure com la salut psicoemocional de la seva llar empitjorava l'abril, i només el 16,4% l'ha vist millorar des d'aleshores. A més a més, des de la pandèmia un 43,3% ha vist com empitjorava.

“...tants morts i en tan poc temps per la COVID-19 és la conseqüència més colpidora i extraordinària...”

Figura30. Canvis en l'estat de salut dels membres de la llar.

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

5. La mirada al futur

La majoria de la població atesa per Càritas Diocesana de Barcelona continua sentint por per la nova realitat que dibuixa la COVID (57,2%). Tanmateix, pràcticament la totalitat de persones ateses per Càritas Barcelona també tenen esperança (89,6%); la por i la preocupació no les allunya de la creença en un futur millor.

En aquest context de volatilitat econòmica i de por i preocupació, 1 de 4 persones enquestades per Càritas no sap quan millorarà la situació, ni econòmica i laboral ni la sanitària. I entre la resta, les expectatives de millora són a llarg termini i pitjors per l'economia que per la salut.

Entre les persones que s'atreveixen a pensar en un horitzó la majoria no pensa en millores fins al 2022 o més tard. Així el 48,1% considera que la crisi econòmica millorarà a partir del 2022 i el mateix pensa de la crisi sanitària el 36,1%. En el curt termini, esperar que millorin els mesos vinents, o fins i tot el 2021 és una creença menys estesa, tant en l'àmbit sanitari com econòmic. Concretament mentre que el 36,9% opina que la crisi sanitària millorarà durant el 2021, sigui cap el primer sigui cap al segon semestre, només el 23% té aquesta expectativa amb relació a l'economia.

“ la meva filla és la que em fa seguir. Sento que si estic trista li passo a ella i procuro estar animada per animar-la a ella...perquè ella segueix els meus passos...”

“t'has de fer forta, i si et toca alguna cosa pitjor, et fas més forta...no n'hi ha una altra, a nosaltres ens toca així...”

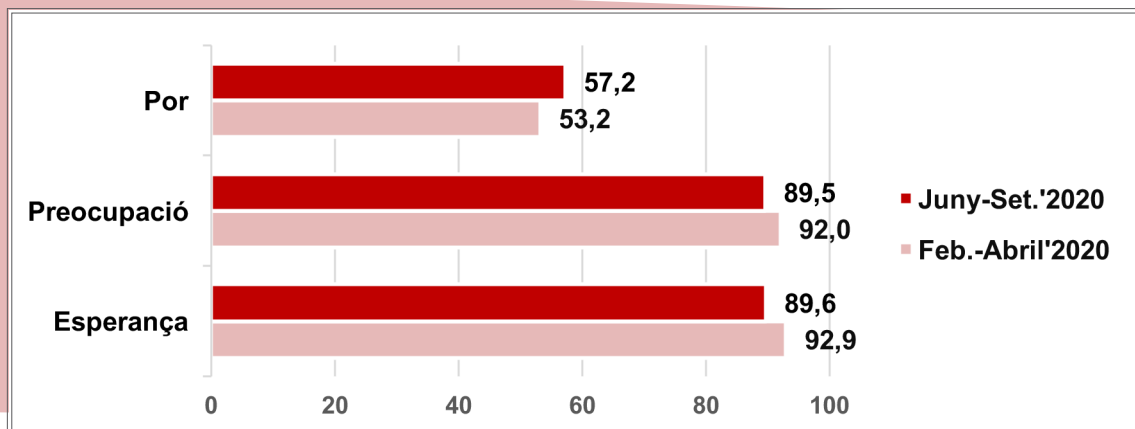
“però ànims, que això no és estèril. Tots els esdeveniments passen per alguna cosa. Estic segura que tindrem grans millores”

“Si la gent va passar una guerra, una postguerra i van crear la societat en el qual estem ara....jo tinc l'esperança que això passarà”

“li dic a la meva filla: això passarà, vindran temps millors. D'aquí poc potser tindrem un pis per nosaltres, estarem bé, més còmodes...jo tindrè una feina...”

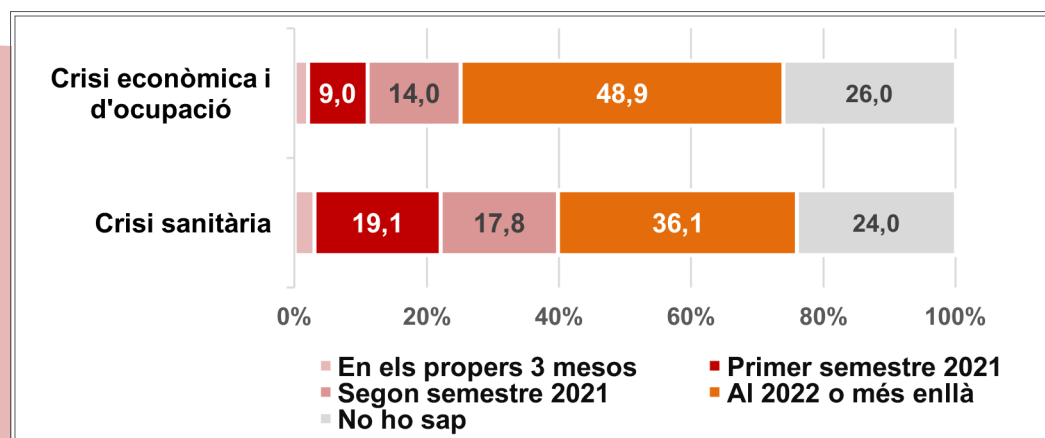

Figura31. Emocions amb les quals es conviu. Comparativa abril-setembre 2020

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

Figura32. Esperança de millora.

Font: Enquesta de seguiment de l'impacte de la COVID entre les persones ateses per Càritas Barcelona

6. Propostes polítiques de Càritas Diocesana de Barcelona davant la COVID-19

Garantir una vida digna

S'han de prioritzar esforços en la consecució del dret humà a la vida digna. L'estratègia ha de passar per diferents eixos, i inclouen acords polítics i implementació de polítiques públiques.

Garantir l'empadronament de totes les persones que viuen als municipis de la Diòcesi de Barcelona, independentment que puguin acreditar títol de propietat o contracte de lloguer

Càritas entén que les administracions municipals haurien d'aplicar sense excepció i sense traves la figura d'empadronament sense domicili fix per atendre les situacions de persones que viuen de relloguer sense contracte. Com es va fer palès a l'informe "La llar és la clau"⁹, la precarietat en la tinença de l'habitatge de les persones que viuen de relloguer és tan elevada que poden acabar passant per 4 o 5 habitacions en un any. Per tant, no poden iniciar un procediment d'empadronament cada cop que canvien.

En relació amb les persones en situació administrativa irregular, la negació de l'accés a l'empadronament té un impacte encara superior amb un doble efecte negatiu. D'una banda, l'empadronament és la manera més efectiva de demostrar la residència a Catalunya en els processos d'arrelament social que poden permetre la regularització. D'altra, Càritas ha detectat que molts ajuntaments no permeten accedir a serveis bàsics d'atenció social sense demostrar l'empadronament al municipi, amb la qual cosa s'estaria negant el dret reconegut per la Llei 4/2000, a l'article 14.

Reforma de la Renda Garantida de Ciutadania (RGC)

La RGC és la principal política de garantia de rendes en l'àmbit autonòmic. La creació de l'Ingrés Mínim Vital (IMV) per part de l'Estat, una prestació de la seguretat social focalitzada a les persones en situació de pobresa severa i que és compatible amb la RGC, obliga la societat catalana a replantejar-se la RGC, tant pel que fa a l'harmonització amb l'IMV, com per reconduir els defectes que en aquests tres anys de RGC s'han evidenciat.

Des de Càritas es considera que cal millorar la RGC i convertir-la en la veritable eina que necessita Catalunya per garantir una renda mínima a totes aquelles persones en situació d'exclusió social. Per fer-ho, és imprescindible una correcta harmonització amb l'IMV de manera que els tràmits se simplifiquin per a les persones sol·licitants. A més a més, des de Càritas es proposa la reforma de la RGC en 3 eixos:

1. Incrementar-ne l'accés, ampliant la cobertura a determinats col·lectius.

- Càritas considera que les persones migrades en situació administrativa irregular que no puguin assegurar-se els mínims d'una vida digna, haurien de ser beneficiàries de l'RGC, atès que aquesta és la darrera xarxa de protecció de les persones per garantir uns ingressos mínims.
- Hi ha determinats col·lectius, com les persones joves migrades en situació administrativa regular que han assolit la majoria d'edat, que segurament no poden acreditar el temps de residència efectiva a Catalunya que requereix la Llei 14/2017. És per això que Càritas proposa incorporar a l'article 7 la menció específica a persones joves ex tutelades majors de 18 anys que no cobrin cap prestació i encara no tinguin els 23 anys.
- Les persones sense llar que no rebin una prestació social residencial pública o privada tampoc no poden tenir accés a l'RGC. Càritas entén que el fet de viure al carrer no hauria de ser un impediment per accedir a una prestació que vol ser última xarxa de suport i que, per tant, hauria de contemplar mecanismes perquè aquestes persones en puguin ser beneficiàries, si més no, de la prestació garantida.

2. Compatibilitat de la RGC amb les rendes del treball

- Actualment, només es pot ser beneficiari de l'RGC i treballar al mateix temps si es tracta de contractes a temps parcial i els ingressos continuen sent més baixos que l'IRSC. Cal que l'RGC sigui compatible amb totes les rendes del treball amb sous baixos (independentment del tipus de jornada)

3. Compatibilitat de l'RGC amb els ajuts al lloguer de la Generalitat i creació d'un possible complement per habitatge

- La Generalitat de Catalunya convoca ajuts al lloguer en format de subvenció que es deriven del Pla Estatal de l'Habitatge i que es complementen amb fons propis. Aquests ajuts són d'obligada demanda per a totes les persones beneficiàries de l'RGC que els puguin percebre. En cas que vegin reconegut el dret a cobrar-les, l'import total que percebran serà restat de l'import de l'RGC. Càritas entén que no hauria de produir-se aquesta detracció.
- Les despeses d'habitatge són tan elevades amb relació a la renda de les persones, que és necessari un complement per habitatge de l'RGC.

⁹Càritas Diocesana de Barcelona (2018). "La llar és la clau". <https://caritas.barcelona/observatori/informes/>

Garantir el dret al treball decent

L'escenari actual de crisi, que ha impactat de manera gairebé global en l'economia i que posa de manifest la debilitat del nostre sistema socioeconòmic, fa demanar a Càritas que les administracions siguin valentes en impulsar canvis estructurals i en promoure la creació de llocs de treball en sectors respectuosos amb el medi ambient, sectors innovadors, sector de les cures a les persones i sector sanitari.

Polítiques actives d'ocupació focalitzades en els col·lectius més vulnerables

- Càritas demana que les polítiques actives d'ocupació municipal i autonòmiques tinguin una mirada enfocada en les persones en situació d'exclusió social, facilitant el seu trànsit dins el mercat laboral, acompanyant-les a elles i a les empreses que les poden contractar i flexibilitzant les condicions d'execució de les mateixes per poder adaptar-se a la situació de les persones.

Projectes conjunts amb les entitats socials per reduir la bretxa digital

- La col·laboració entre les administracions públiques i les entitats en la inserció laboral es tradueix en programes que donen bons resultats en la inserció de persones en situació de vulnerabilitat. Càritas demana que s'aprofundeixi en aquesta relació i es fomentin projectes per reduir la bretxa digital de les persones en situació de major vulnerabilitat.

Polítiques públiques d'inserció laboral dirigides a la regularització de les persones en situació administrativa irregular

- Cal que les administracions públiques catalanes engeguin programes d'inserció laboral que facilitin els processos de regularització a persones que porten més de 3 anys de residència demostrable a l'Estat o que estan en perill de perdre l'autorització de residència i/o treball, com la subvenció "Acol" de la Generalitat.

Facilitar l'accés al mercat laboral de les persones migrades amb plenes garanties

Que es reformi la legislació d'estrangeria per tal de flexibilitzar la concessió de les autoritzacions de residència i treball per a que les persones estrangeres que es trobin al nostre territori en situació administrativa irregular puguin accedir al mercat laboral amb plenes garanties, així com als plans d'ocupació i, d'aquesta manera, facilitar-ne la integració.

En l'entorn actual de crisi de la Covid-19, valorem necessàries mesures que flexibilitzin l'accés a la regularitat, així com mesures extraordinàries que evitin la irregularitat sobrevinguda.

Concedir autorització de treball als joves migrants extutelats sense referent que arriben a la majoria d'edat

Els menors migrats que arriben a l'Estat espanyol, sense referents, i són tutelats per les comunitats autònomes, obtenen una autorització de residència, que no autoritza a treballar. Un cop arriben als divuit anys, i deixen d'estar tutelats, no poden accedir al mercat normalitzat de treball per manca d'autorització, dificultant el seu procés i abocant-los en molts casos a una situació d'extrema vulnerabilitat. A això es suma l'actual jurisprudència del Tribunal Suprem que exigeix, per la renovació de les autoritzacions dels joves extutelats que acreditin disposar de mitjans propis, que no provenguin d'ajudes públiques ni de les entitats que els acompanyen, i això està provocant la pèrdua de l'autorització de residència i la caiguda en la irregularitat sobrevinguda. Per aquest motiu, proposem una reforma legislativa de la normativa d'estrangeria, en el sentit d'equiparar el tipus d'autoritzacions que obtenen els menors sense referents amb l'autorització que obtenen els menors amb referents com a conseqüència de procediments de Reagrupament familiar, i que implica la obtenció d'una autorització de treball a partir dels setze anys, previ consentiment dels seus representants legals.

Garantir el dret a l'habitatge

El dret a l'habitatge és un dret reconegut però freqüentment vulnerat. Les persones en situació d'exclusió social no han pogut beneficiar-se de les mesures aprovades durant la crisi de la COVID, ja que han estat pensades com a suport a persones que han entrat en precarietat arran de l'aturada de l'economia per culpa de la pandèmia. En canvi, les persones que ja estaven en situació d'exclusió patien unes condicions d'accés molt més complicat.

Ampliació del parc d'habitatge públic, especialment el de lloguer social

- Cal buscar totes les vies que es tinguin a l'abast per anar ampliant el parc de lloguer social i assimilar-nos a la mitjana europea, entorn del 15% del parc total (quan la situació actual a Catalunya amb prou feines arriba al 2%).

Facilitar l'accés al lloguer de mercat a la població en situació d'exclusió social

- Dotar de pressupost adequat el programa d'ajuts al lloguer de la Generalitat de Catalunya, el qual ha vist reduït el seu pressupost els dos últims anys, al mateix temps que moltes sol·licituds es queden sense resposta.
- De la mateixa manera, la Generalitat de Catalunya ha de potenciar aquests ajuts al pagament del lloguer ampliant-ne el llindar que li ve marcat pel Pla Estatal i aixecant les limitacions que s'han posat durant les convocatòries dels dos últims anys. Cal que s'adaptin a la capacitat de justificació que tenen les persones en situació d'exclusió.

Aprovar l'estratègia integral per a l'abordatge del sensellarisme a Catalunya

- Cal que la Generalitat de Catalunya aprovi de manera urgent aquesta estratègia, la qual està a l'espera d'aprovació des de l'any 2016.
- És necessari dotar-la del pressupost adequat pel seu desplegament, molt per sobre dels 2 milions previstos a la Llei de Pressupostos de 2020, de manera que els municipis catalans puguin establir unes polítiques que vagin més enllà en els operatius que s'estan obrint actualment.

Garantir el dret a l'energia

- No es pot garantir el dret a l'habitatge sense garantir el dret a l'energia. Les mesures de confinament i restricció a la mobilitat han suposat l'estança ininterrompuda en el domicili de tota la població. L'increment del consum domèstic, unit a l'aparició de noves famílies en situació de vulnerabilitat sobrevinguda (que se sumaran a les famílies vulnerables prèvies a la crisi de la COVID, moltes d'elles amb deutes per impagament dels subministraments), fan que Càritas entengui que hagi de ser una prioritat el fet de trobar solucions pels deutes generats pel consum dels subministraments bàsics.

Salut i solitud

L'acció comunitària com a centre del desplegament de polítiques socials

- Càritas fa anys que constata la solitud de les persones, l'aïllament social i la manca de projectes col·lectius. Moltes persones han hagut de passar el confinament per la COVID soles, sense possibilitat de demanar ajuda a cap altra persona, veïna o amiga. Aquesta situació encara s'agreuja més quan parlem de persones grans, incloses aquelles en situació d'exclusió social que viuen a residències.
- És per això que Càritas demana que des dels Serveis Socials es potenciïn projectes de suport comunitari, tot fent de l'acció comunitària el punt bàsic de desenvolupament de les polítiques públiques.

Suport a la salut mental

- Les situacions de pobresa i exclusió social tenen un impacte directe en la salut mental de les persones que la pateixen. La pandèmia de la COVID ha comportat un estrès i una pressió psicoemocional afegida a aquestes persones. Càritas demana que la visió de la salut mental sigui una transversal de les polítiques públiques durant els anys vinents. Cal una reconstrucció emocional de la societat, i per això es necessiten projectes de suport a la salut mental, amb una especial èmfasi en la població que pateix condicions d'exclusió social.

Protecció de les famílies en situació de vulnerabilitat

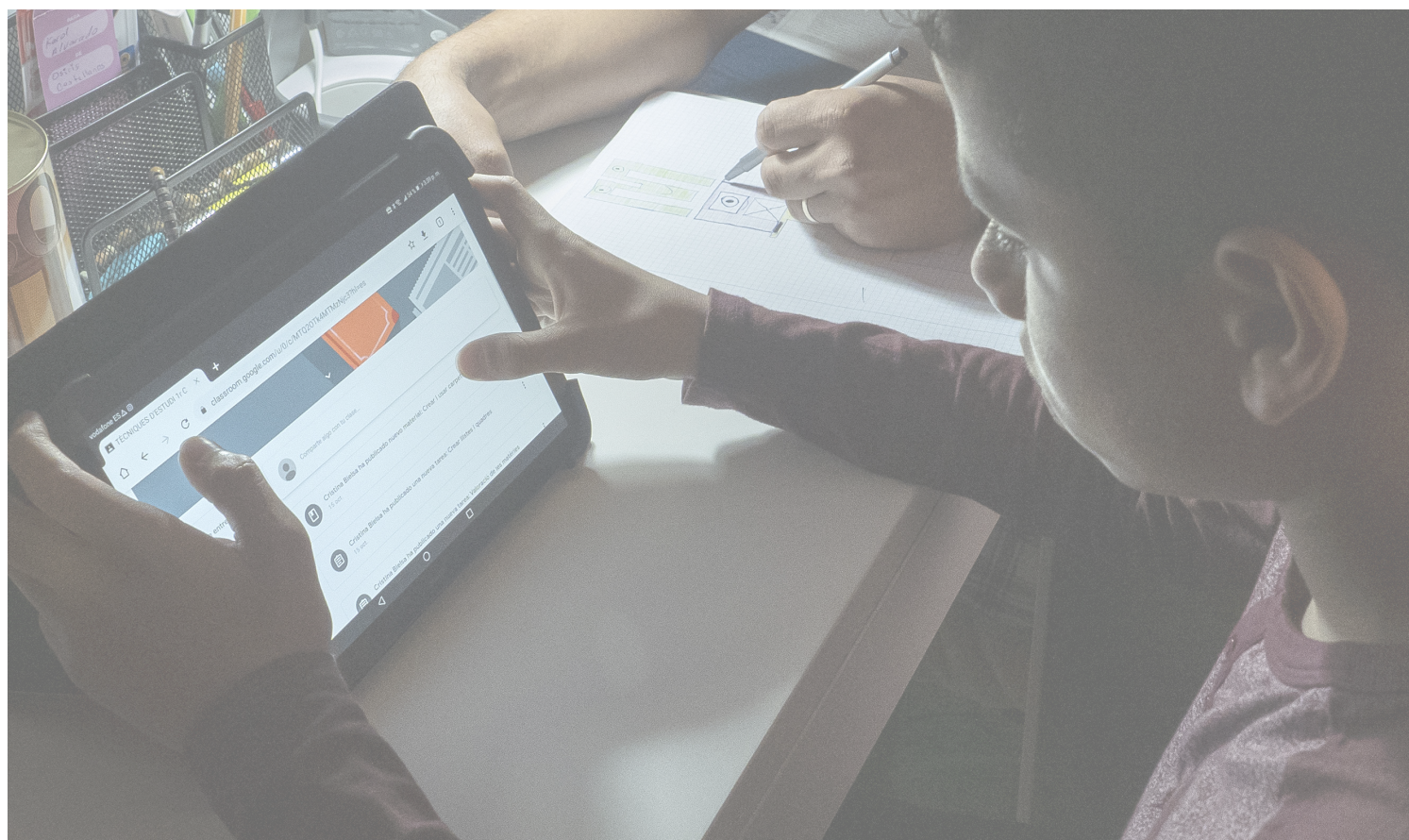
Les famílies amb menors han patit de manera intensa les conseqüències socials de la COVID. És per això que Càritas demana públiques un esforç en les polítiques relacionades amb la infància.

Augmentar la despesa en protecció social a la família i la infància

- La despesa de l'estat espanyol en protecció a la família i la infància ha passat de nivells entorn del 60% de la mitjana europea el 2009 fins a nivells entorn del 40-50% els anys posteriors. Cal augmentar la despesa fins a situar-nos en el mateix nivell que la mitjana europea, amb la mirada posada en trencar les dinàmiques de transmissió intergeneracional de la pobresa.

Garantir el dret a internet

- Durant la pandèmia, s'ha fet evident que l'accés a la xarxa ha estat una diferenciació entre infants en situació d'inclusió i d'exclusió social. Cal que la Generalitat desenvolupi una política pública que permeti accessos a internet per a les famílies en situació d'exclusió social. En situacions de confinament, o de presencialitat limitada, com les que estem vivint, només es podrà garantir el dret a l'educació si els infants i joves tenen una relació continuada i normalitzada amb les eines digitals, i per això cal garantir-ne l'accés.

Síntesi de les propostes polítiques de Càritas Diocesana de Barcelona davant la COVID

1. Garantir una vida digna

1.1. Garantir l'empadronament de totes les persones que viuen als municipis de la Diòcesi de Barcelona.

1.2. Reforma de la Renda Garantida de Ciutadania (RGC).

2. Garantir el dret al treball decent

2.1. Polítiques actives d'ocupació focalitzades en els col·lectius més vulnerables.

2.2. Projectes conjunts amb les entitats socials per reduir la bretxa digital.

2.3. Polítiques públiques d'inserció laboral dirigides a la regularització de les persones en situació administrativa irregular.

2.4 Facilitar l'accés al mercat laboral de les persones migrades amb plenes garanties

2.5 Concedir autorització de treball als joves migrants extutelats sense referent que arriben a la majoria d'edat

3. Garantir el dret a l'habitatge

3.1. Ampliació del parc d'habitatge públic de lloguer social.

3.2. Facilitar l'accés al lloguer de mercat a la població en situació d'exclusió social.

3.3. Aprovar l'estratègia integral per a l'abordatge del sensellarisme a Catalunya.

3.4. Garantir el dret a l'energia.

4. Salut i solitud

4.1. L'acció comunitària com a centre del desplegament de polítiques socials.

4.2. Suport a la salut mental.

5. Protecció de les famílies en situació de vulnerabilitat

5.1. Incrementar la despesa en protecció social a la família i la infància.

5.2. Garantir el dret a internet.

7. Metodologia

Els resultats que recull el present document s'han produït a partir metodologia quantitativa, concretament investigació per enquesta. Així, s'han dut a terme dues enquestes, la primera durant d'abril de 2020 per copsar el primer impacte de la COVID i la segona a l'octubre de 2020 per analitzar l'evolució dels impactes en les famílies ateses per Càritas. Ambdues enquestes s'han realitzat a la mateixa mostra de famílies de manera que la majoria de la mostra permet una anàlisi longitudinal. L'octubre del 2020 s'ha pogut fer, a més, una petita ampliació mostral.

A continuació es facilita el detall de fitxa tècnica de les enquestes.

OBJECTE DE RECERCA: conèixer l'impacte i evolució que la crisi de la COVID ha tingut en les llars acompanyades per Càritas Diocesana de Barcelona.

PROCEDIMENT D'ENQUESTACIÓ: entrevistes telefòniques a les llars mitjançant qüestionari semiestructurat amb una durada de 20 minuts.

ÀMBIT TERRITORIAL: municipis de la Diòcesi de Barcelona.

UNIVERS: llars acompanyades per Càritas Diocesana de Barcelona que han rebut algun tipus de resposta el darrer any (febrer 2019 a febrer 2020).

DISSENY MOSTRAL: estratificat segons nacionalitat i programa de Càritas en què han estat ateses.

MIDA MOSTRAL:

Abril 2020 n = 475 entrevistes vàlides

Setembre 2020 n = 534 entrevistes vàlides

MARGE D'ERROR GLOBAL: per a un nivell de confiança del 95% sota el supòsit de màxima indeterminació ($p=q=50$)

Abril 2020 = +/- 4,74%

Setembre 2020 = +/- 4,27%

TREBALL DE CAMP:

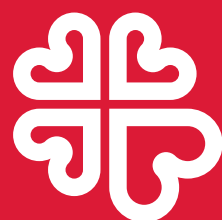
Abril 2020: del 18 al 25 de maig de 2020.

Setembre 2020: del 7 d'octubre al 6 de novembre de 2020.

EQUIP DE TREBALL: el disseny i el treball de camp han estat realitzats de manera coordinada per l'equip d'estudis de Càritas Española i Zies, Investigación y Consultoría, que a la vegada s'han coordinat amb el Departament d'Anàlisi Social i Incidència de Càritas Diocesana de Barcelona per al desenvolupament i anàlisi final.

Paral·lelament s'han volgut incloure en els resultats els testimonis recollits en les diverses entrevistes dutes a terme durant el període de confinament i desconfinament. Durant aquests mesos els equips de Càritas han fet entrevistes a les persones ateses, moltes de les quals han quedat reflectides en la revista Compartim¹⁰. Aquestes s'han ampliat amb diverses entrevistes a perfils socials atesos. El seu testimoni és valuós per la visualització dels resultats.

¹⁰ Revista Compartim. Núm 5. Octubre 2020. https://blog.caritas.barcelona/wp-content/uploads/sites/2/2020/09/REVISTA_COMPARTIM_070920.pdf

Càritas
Diocesana de Barcelona
Observatori de la Realitat Social

Càritas Diocesana de Barcelona
Pl. Nova, 11 08002 Barcelona

Tel. 933 441 650
Fax 933 013 961

infocaritas@caritas.barcelona
www.caritas.barcelona/observatori/

facebook.com/caritasbarcelona
twitter.com/caritasbcn
instagram.com/caritasbcn